

Dolus eventualis i dansk strafferet

Kandidatspeciale udarbejdet af:

Ellen Kirstine Rasmussen, studienummer: 20147679

Marianne Bøggild Dietz, studienummer: 20146375

20. maj 2019

Aalborg Universitet

Vejleder: Line Bune Juhl

AALBORG UNIVERSITET

Indholdsfortegnelse

Indholdsfortegnelse	2
1. Engelsk resumé	4
2. Indledende	6
2.1 Indledning	6
2.2 Problemformulering	7
2.3 Emneafgrænsning	7
2.4 Metode	7
3. Forsæt	10
3.1 Straffelovens § 19	10
3.2 Definition af forsæt	11
3.3 Direkte forsæt	11
3.4 Sandsynlighedsforsæt	12
3.5 Dolus eventualis	13
3.5.1 Hypotetisk forsæt	13
3.5.2 Positive indvilligelse	14
3.6 Uagtsomhed	15
4. Dolus eventualis i historisk perspektiv	18
4.1 Ske hvad der vil-dommen	18
4.2 Kuffertdommen	20
4.3 Røgbombedommen	23
4.4 Faderskabsdommen	24
4.5 Bankrøveridommen	26
4.6 Retstilstand efter bankrøveridommen	30
5. Problematikker ved anvendelsen af dolus eventualis i teori og praksis	33
5.1 Generelle problematikker ved dolus eventualis i teori og praksis	33
5.2 Bevisproblemer	34
5.2.1 Bevisproblemer ved det hypotetiske forsæt og den positive indvilligelse	34
5.2.2 Direkte beviser og indiciebeviser	35
5.2.3 Beviser ved den positive indvilligelse	36
5.2.4 Hjemmerøveridommen	38
5.3 Grænsen mellem dolus eventualis og bevidst uagtsomhed	41
5.3.1 Forskellen mellem dolus eventualis og bevidst uagtsomhed	41
5.3.2 Flaskedommen	43

5.4 Grænsen mellem dolus eventualis og sandsynlighedsforsæt	47
5.4.1 Overvejelser vedrørende grænsen mellem dolus eventualis og sandsynlighedsforsæt	47
5.4.2 Stokkedommen	49
5.5 Anvendelse af dolus eventualis ved forsøg	51
5.5.1 Dolus eventualis ved forsøg	51
5.5.2 Skuddommen	52
5.5.3 Drabsforsøgsdommen	55
5.6 Positiv indvilligelse overfor hypotetiske forsæt	57
6. Dolus eventualis i bredere perspektiv	59
6.1 Er problematikkerne i teorien også relevante i praksis?	59
6.2 Er der reelt et behov for dolus eventualis?	61
6.3 Risikoaccept	62
6.4 Dolus eventualis i dag og fremover	64
7. Konklusion	67
8. Litteraturliste	71
8.1 Lovgivning, lovforslag mm.	71
8.2 Domme	71
8.2.1 Ugeskrift for Retsvæsen	71
8.2.2 Tidsskrift for Kriminalret	72
8.3 Litteratur	72
8.3.1 Bøger	72
8.3.2 Artikler	73
8.3.3 Internetsider	74

1. Engelsk resumé

This project examines the use of *dolus eventualis*, which is a specific form of intent. To have this form of intent, a perpetrator has to have considered it to be a possibility that an action was a crime or that a specific consequence would occur. *Dolus eventualis* is divided into two types: hypothetical intent and positive compliance. The hypothetical intent is when a perpetrator would have done the same thing if he knew that the action was a crime or that a specific consequence would occur. Positive compliance is when a perpetrator has realized the possibility that the action was a crime or that a specific consequence would occur and has also accepted this possibility.

Through an analysis of applicable case law it became clear that *dolus eventualis* has undergone a big development through the years, starting with UfR 1918.964 H, which was a very clear example of how *dolus eventualis* could be used within the courts. Since that verdict there has been a lot of doubt about whether *dolus eventualis* was even a part of Danish applicable law and in that case, how it should be used. But with some important verdicts it became clear that *dolus eventualis* was indeed a part of Danish applicable law and that it should be used with caution. Those important verdicts are UfR 1979.576 H and UfR 1992.455 H.

Both types of *dolus eventualis* have a hypothetical element, which can cause problems regarding proof of intent. Especially the hypothetical intent has a very distinct hypothetical element because it is about what the perpetrator would have done if he had known something else than he actually did. This problem seems to have been solved by positive compliance since that type of *dolus eventualis* has an extra component in the form of acceptance. This makes it a bit more real and tangible even though the proof of this type of *dolus eventualis* is still at a very hypothetical state. However the issue with proof of intent is not as big in real life as it is in theory since the proof of intent is a part of the overall evidence.

This project clarifies several things about the use of *dolus eventualis*. For example, that *dolus eventualis* and deliberate negligence are very similar. In both instances the perpetrator has realized the possibility. The difference is that with positive compliance he accepts this possibility and with deliberate negligence he hopes that it does not happen. Gorm Toftegaard

Nielsen questions whether it is okay that a person gets acquitted if he has realized the possibility but just hopes that it does not happen. This particular situation can be seen in UfR 2014.228 Ø, in which the perpetrator gets acquitted in relation to the second victim because he did not accept the possibility even though he had already realized the possibility. This might seem like an issue, but you have to assume that since there is either a section that requires intent or a section that requires only negligence most situations are covered. This project also clarifies that there is not a harsh line between *dolus eventualis* and intent of probability. It can be hard to distinguish between the two, but *dolus eventualis* is indeed justified as a separate part of the different forms of intent. This is because *dolus eventualis* is very important in situations when the perpetrator's intent is not intent of probability or direct intent but where it is also not just negligence.

In UfR 1992.455 H, TfK 2017.25 V and TfK 2017.261 Ø it can be seen that it is possible to use *dolus eventualis* in attempted actions, including attempted murder. From the analysis of case law it can be concluded that the courts have completely left the hypothetical intent and now use the type of *dolus eventualis* called positive compliance.

When the courts have to make a decision on whether or not the perpetrator has intent in the form of *dolus eventualis*, they do so by using a normative assessment. That means figuring out if the perpetrator has acted in such a way that he can be blamed for his actions or inactions. This way of approaching *dolus eventualis* eliminates some of the issues regarding proof. And this might also be one of the reasons why *dolus eventualis* is not as debated in the courts as it is in theory.

The final conclusion of this project is that *dolus eventualis* is definitely a part of Danish applicable law. It is also a form of intent that is used more and more even though it, in itself, is still not used as much as the other forms of intent. Perhaps it has been a good thing that the definition of *dolus eventualis* has not been written into any law since that could well be the reason why it has been possible for *dolus eventualis* to evolve with society. And time will tell if *dolus eventualis* is going to keep evolving as much in the future.

2. Indledende

2.1 Indledning

I Lovbekendtgørelse 2018-09-20 nr. 1156 Straffeloven (herefter benævnt straffeloven) er der et grundlæggende krav om forsæt for at kunne pålægge strafansvar. Derved straffes uagtsomhed kun, når det er særligt hjemlet, jævnfør straffelovens § 19. Straffeloven har ingen definition af forsæt, men der er dog alligevel en almindelig juridisk forståelse af, hvad både forsæt og uagtsomhed dækker over. Ved forsæt er det afgørende, hvad gerningspersonen har tænkt, og ved uagtsomhed er det afgørende, hvad gerningspersonen burde have tænkt.¹ Det kan dog i visse tilfælde være svært at vurdere ud fra gerningspersonens handlinger, om han i gerningsøjeblikket har haft forsæt eller ej, og i så fald hvilken type forsæt, der er tale om.

Dolus eventualis er den laveste forsætsgrad, hvor gerningspersonen skal have anset det for muligt, at et gerningsmoment var til stede, eller at en følge ville indtræde. Forsætsformen er anerkendt i både teori og praksis, men selve anvendelsen af dolus eventualis er fortsat en juridisk gråzone. Anvendelsen af dolus eventualis forudsætter nemlig en vurdering af, hvad den pågældende gerningsperson har tænkt og overvejet i gerningsøjeblikket, hvilket naturligvis kan være svært at vide med sikkerhed. En domfældelse baseret på dolus eventualis er desuden yderligere kompliceret, da der skal laves en vurdering af, hvad gerningspersonen ville have gjort, hvis han havde en anden viden end den, han faktisk havde. Dette strider imod de almindelige retssikkerhedsmæssige hensyn, som vi har i vores samfund, hvorfor forsætsformen er interessant at behandle i dette speciale.²

Selvom dolus eventualis er anerkendt i både teori og praksis, anvendes den ikke ret ofte af domstolene.³ Det er interessant at undersøge de bagvedliggende årsager til dette. Er det på grund af usikkerhed omkring anvendelsen, eller er det fordi forsætsformen bare ikke er relevant i dagens samfund? Dette kan et kig på den historiske udvikling af dolus eventualis i teori og praksis muligvis kaste et lys over. Praksis vil desuden kunne være med til at klargøre, i hvilke situationer dolus eventualis kan anvendes, og i hvilke situationer forsætsformen ikke kan anvendes.

¹ Greve m.fl., 2013, side 245-246

² Langsted, 1988, side 139

³ Se blandt andet Greve m.fl., 2013, side 248 og Langsted, 2015, side 175

2.2 Problemformulering

I dette speciale undersøges, hvordan forsætsformen *dolus eventualis* bliver anvendt i dansk strafferet, og hvordan anvendelsen af begrebet har ændret sig i løbet af tiden. Desuden undersøges, hvorfor begrebet er fastlagt i både teori og praksis, men anvendelsen alligevel ikke er udbredt i den danske retspraksis.

2.3 Emneafgrænsning

Dette speciale vil omhandle anvendelsen af *dolus eventualis* i danske straffesager. Forsætsformens anvendelse indenfor andre retsområder vil derfor ikke blive behandlet i dette speciale. I straffesager findes der et stort antal af forskellige underområder, hvor *dolus eventualis* anvendes. Ikke alle disse underområder vil blive behandlet, da nogle områder i en vis grad vil have relation til særlovgivning, hvilket gør sagerne for omfangsrige. Dette gælder eksempelvis skatteområdet og udlændingområdet. De underområder, der behandles i dette speciale, er derfor de områder, der udelukkende behandles i straffeloven og ikke har relation til særlovgivning.

Da dette speciales primære fokus er forsætsformen *dolus eventualis*, vil de andre forsætsformer præsenteres kort for at give et overblik over begrebet forsæt, men gennemgås ikke nærmere. De vil kun blive inddraget i det omfang, det er nødvendigt for at opnå en bedre forståelse af *dolus eventualis* og forsætsformernes indbyrdes sammenhæng. Dette ses eksempelvis i dommene, hvor der kan være et behov for at skelne mellem *dolus eventualis* og de øvrige forsætsformer. På samme måde vil begrebet uagtsomhed blive kort præsenteret, da det har nær tilknytning til *dolus eventualis* og de andre forsætsformer. Dog vil uagtsomhed ikke blive gennemgået nærmere, da det ikke er det primære fokus i specialet.

2.4 Metode

I dette speciale anvendes den retsdogmatiske metode, som har til formål at beskrive, analysere og systematisere gældende ret.⁴ Ved brug af denne metode kan retligt materiale fortolkes, og der kan derved opnås et overblik over gældende ret. I dette speciale vil den retsdogmatiske metode anvendes til at beskrive og analysere begrebet *dolus eventualis* ved

⁴ Blume, 2011, side 66 og Nielsen, 1999, side 18-19

hjælp af de enkelte elementer i metoden, og på denne måde fastlægge og systematisere de gældende retsregler på dette område.

De relevante nationale retskilder for dette speciale er lovgivning og retspraksis. Udover disse to retskilder er sædvane og forholdets natur også en del af de nationale retskilder, men disse findes dog ikke relevante for dette speciale.⁵

Den relevante lovgivning er straffeloven, Forslag til Almindelig borgerlig Straffelov, 1924, spalte 3145 (herefter benævnt lovforslaget til straffeloven fra 1924), Forslag til Borgerlig Straffelov, 1928, spalte 5229 (herefter benævnt lovforslaget til straffeloven fra 1928) og Lovbekendtgørelse 2018-11-14 nr. 1284 Retsplejeloven (herefter benævnt retsplejeloven). Retsspraksis anvendes også som primær retskilde, hvor den anvendes til at belyse begrebet *dolus eventualis* og dets anvendelse. Dette skyldes, at begrebet *dolus eventualis* ikke er direkte nedskrevet i lovgivningen, og det er derfor i retspraksis, at man kan se den praktiske anvendelse af begrebet.

For at opnå et overblik over begrebets anvendelse i praksis, er der udvalgt en række domme. Området for retspraksis med *dolus eventualis* er ikke stort, men der er dog nok domme til, at der skal ske en afgrænsning i forhold til, hvilke der er relevante for dette speciale. Disse domme er udvalgt på baggrund af forskellige kriterier. Først og fremmest er dommene udvalgt på baggrund af, at *dolus eventualis* forekommer i dommene. Dermed er der både domme, hvor der er dømt efter *dolus eventualis* og domme, hvor der ikke er dømt efter *dolus eventualis*. Netop disse forskellige domme med forskellige resultater giver et overblik over, hvornår begrebet kan og ikke kan anvendes i praksis. Det har derfor været af mindre betydning, hvilke bestemmelser i straffeloven den konkrete lovovertrædelse har omhandlet, så længe det har været omfattet af straffeloven og uden relation til særlovgivning. Der er altså tre overordnede kriterier for udvælgelse af domme: *dolus eventualis* skal forekomme, der skal dømmes efter straffeloven, og der skal ikke være relation til særlovgivning.

Til dette speciale er der desuden både udvalgt ældre og nyere domme. De ældre domme har historisk værdi og har været med til at fastslå begrebets plads i juraen, hvorfor de også behandles i et separat afsnit. De nyere domme kan derimod fastslå retsstillingen på

⁵ Evald og Schaumburg-Müller, 2004, side 277

nuværende tidspunkt og desuden give et indblik i udviklingen for begrebet, når disse sammenholdes med de ældre domme.

Den juridiske litteratur er ikke en retskilde, da litteraturen ikke kan bruges som hjemmel til at pålægge en pligt på samme måde, som retskilderne kan.⁶ Den juridiske litteratur kan naturligvis benyttes som fortolkningsbidrag til juraens forskellige aspekter, men er i sidste ende ikke en egentlig retskilde. Det er derfor naturligt for den juridiske litteratur at indtage en lavere position i hierarkiet, når der ikke kan støttes ret på denne, som der kan på de egentlige retskilder. Derfor benyttes den juridiske litteratur i dette speciale som en del af flere fortolkningsbidrag i samspil med retskilderne til at danne et overblik over gældende ret.

⁶ Hansen og Werlauff, 2013, side 122

3. Forsæt

3.1 Straffelovens § 19

I straffeloven er det et krav, at der kan fastslås forsæt for at kunne pålægge strafansvar. I straffelovens § 19 ses det, at uagtsomhed kun straffes, når det er særligt hjemlet. Udgangspunktet er således, at der er krav om forsæt, og straf for uagtsomhed er dermed en undtagelse. Dette krav om forsæt ses eksempelvis i straffelovens § 237 om manddrab, der lyder: “Den, som dræber en anden, straffes for manddrab med fængsel fra 5 år indtil på livstid”. Omvendt ses kravet om, at uagtsomhed skal særligt hjemles eksempelvis i straffelovens § 241 om uagtsomt manddrab, der blandt andet lyder: “Den, som uagtsomt forvolder en andens død, straffes med bøde eller fængsel indtil 4 måneder eller under særligt skærpende omstændigheder med fængsel indtil 8 år.”. I § 241 er der netop denne direkte hjemmel til at straffe ved uagtsomhed, hvilket ikke ses i § 237, som dermed omvendt har krav om forsæt.

I langt de fleste bestemmelser i straffeloven er der et krav om forsæt. Dog er der en række selvstændige bestemmelser, der ikke følger dette udgangspunkt, da de i stedet straffer for uagtsomhed. Men udover at der kan være en selvstændig uagtsomhedsbestemmelse, ses det også, at der i en given bestemmelses stk. 1 er krav om forsæt, hvorefter der i stk. 2 er en mulighed for at straffe for uagtsomhed med en mildere strafferamme.⁷ Dette ses eksempelvis i straffelovens § 184, der lyder: “Med bøde eller fængsel indtil 2 år eller under særligt skærpende omstændigheder med fængsel indtil 6 år straffes den, der uden at være strafskyldig efter § 183 eller § 183 a forstyrrer sikkerheden for jernbaners, fartøjers, motorkøretøjers eller lignende transportmidlers drift eller sikkerheden for færdsel på offentlige færdselsveje. Stk. 2. Begås forbrydelsen uagtsomt, er straffen bøde eller fængsel indtil 4 måneder.”. I disse bestemmelser, hvor der i stk. 2 er indsat en mulighed for at dømme for uagtsomhed, har § 19 derfor ikke nogen selvstændig betydning.

I særlovgivning ses der ofte et omvendt udgangspunkt, hvor der som hovedregel straffes for uagtsomhed, og hvor undtagelsen således er, at der er et krav om forsæt.⁸

⁷ Greve m.fl., 2013, side 244-245

⁸ Greve m.fl., 2013, side 244-245

3.2 Definition af forsæt

Som tidligere nævnt er begrebet forsæt ikke direkte defineret i straffeloven. § 19 omhandler således blot, hvornår der er krav om forsæt, men er ikke en egentlig definition på, hvad forsæt er. I 1924 fremlagde regeringen et forslag til straffeloven, som indeholdte § 20, stk. 2, hvori forsæt blev defineret. Den foreslåede § 20, stk. 2 lød således: "Forsæt foreligger, naar Gerningsmanden ved sin Handling vil hidføre, hvad der efter Loven kræves til Forbrydelsen, eller anser dennes Indtræden som en nødvendig eller overvejende sandsynlig Følge af Gerningen eller vel kun anser Forbrydelsens Indtræden som mulig, men vilde have handlet, som om han havde anset den som sikker."⁹ I dette lovforslags § 20, stk. 2 er der en definition på både direkte forsæt, sandsynlighedsforsæt og dolus eventualis. Direkte forsæt ses i formuleringen: "Forsæt foreligger, naar Gerningsmanden ved sin Handling vil hidføre, hvad der efter Loven kræves til Forbrydelsen". Sandsynlighedsforsæt ses i formuleringen: "eller anser dennes Indtræden som en nødvendig eller overvejende sandsynlig Følge af Gerningen". Dolus eventualis ses i formuleringen: "eller vel kun anser Forbrydelsens Indtræden som mulig, men vilde have handlet, som om han havde anset den som sikker". Disse definitioner blev undladt i straffeloven, da de fandtes overflødige.

Det afgørende for forsæt er, hvad gerningspersonen faktisk har tænkt, og det afgørende for uagtsomhed er, hvad gerningspersonen burde have tænkt.¹⁰ Dette er det vigtige for forsætsvurderingen, men er ikke selve definitionen på forsæt. For at forstå begrebet forsæt er det nødvendigt at forstå de enkelte former for forsæt, og disse forskellige former gennemgås nærmere i de følgende afsnit.

3.3 Direkte forsæt

Direkte forsæt er den højeste forsætgrad. Det direkte forsæt ses defineret i lovforslaget til straffeloven fra 1924 med formuleringen: "Forsæt foreligger, naar Gerningsmanden ved sin Handling vil hidføre, hvad der efter Loven kræves til Forbrydelsen". Hvordan det direkte forsæt bedømmes, afhænger af hvorvidt det kriminaliserede indhold realiseres af handlingen eller af følgen, altså om bestemmelsen er et forårsagelsesdelikt eller adfærdsdelikt.

⁹ Greve m.fl., 2013, side 245 og Forslag til Almindelig borgerlig Straffelov, 1924, spalte 3153-3154

¹⁰ Greve m.fl., 2013, side 245-246

Ved forårsagelsesdelikter er direkte forsæt gerningspersonens hensigt om, at en følge skal indtræde. Følgen er tilstræbt og er målet for hans handling eller undladelse.¹¹ Dette ses eksempelvis i straffelovens § 237 om manddrab, hvor det kriminaliserede forhold er at dræbe en anden. Her er det altså følgen, døden, der er strafbart. Ved forårsagelsesdelikter er det afgørende for forsættet, hvad gerningspersonens hensigt er i gerningssituationen. Det er således af mindre betydning, hvorvidt gerningspersonen har anset det for sandsynligt eller sikkert, at følgen ville indtræde, hvis blot følgen er tilstræbt og praktisk muligt.¹²

Ved adfærdsdelikter er direkte forsæt gerningspersonens kendskab til det pågældende gerningsmoment. Det vil sige, at gerningspersonen handler med viden eller anden sikker bevidsthed om forholdet.¹³ Dette ses eksempelvis i straffelovens § 191 om overdragelse af euforiserende stoffer, hvor det kriminaliserede forhold er at overdrage stofferne. Det gælder også situationer, hvor gerningspersonen tror og føler sig sikker på, at noget forholder sig på en given måde, også selvom det faktiske forhold viser sig at være anderledes. Hvis en gerningsperson eksempelvis føler sig sikker på, at han handler med heroin, har han således direkte forsæt til at handle med stoffer, uanset om det pågældende "stof" viser sig at være mel. Det afgørende er hermed, at gerningspersonen har en viden om eller tro på det strafbare forhold.¹⁴

3.4 Sandsynlighedsforsæt

Udover direkte forsæt er der en lavere forsætsgrad, nemlig sandsynlighedsforsæt. Her er det afgørende, at gerningspersonen har anset gerningsmomentet eller følgens indtræden for overvejende sandsynlig.¹⁵ Sandsynlighedsforsæt ses i lovforslaget til straffeloven fra 1924 med formuleringen: "eller anser dennes Indtræden som en nødvendig eller overvejende sandsynlig Følge af Gerningen". Sandsynlighedsforsæt kan eksempelvis ses ved, at en gerningsperson stikker en person med en kniv og anser det for overvejende sandsynligt, at personen dør af knivstikket. Hvis gerningspersonen derimod har til hensigt, at personen skal dø af knivstikket, så foreligger der direkte forsæt.

¹¹ Langsted, 2015, side 171

¹² Greve m.fl., 2013, side 246-247

¹³ Greve m.fl., 2013, side 246

¹⁴ Langsted, 2015, side 171

¹⁵ Greve m.fl., 2013, side 247

Forsætsformen kan anvendes i de situationer, hvor gerningspersonen ikke har haft direkte forsæt, men blot har anset det for overvejende sandsynligt, at gerningsmomentet var til stede, eller at følgen ville indtræde. Det er tilstrækkeligt, at sandsynligheden er over 50 %, hvilket vil sige, at gerningspersonen har anset det for mere sandsynligt, at gerningsmomentet er til stede, eller at en følge vil indtræde, end at dette ikke er tilfældet.¹⁶ I teorien er der en forholdsvis klar skillelinje mellem direkte forsæt og sandsynlighedsforsæt, men i praksis kan det være svært at sondre mellem de to. Dermed foretager man en vurdering i den konkrete sag om, hvilket forsæt gerningspersons handlinger indikerer, at der er tale om.

3.5 Dolus eventualis

Den sidste og laveste forsætsgrad er dolus eventualis, der har tysk oprindelse.¹⁷ Ordet “dolus” er det latinske ord for “forsæt” og ordet “eventualis” er det latinske ord for “mulig”.¹⁸ For dolus eventualis gælder det overordnet, at gerningspersonen skal have anset det for muligt, at et gerningsmoment var til stede, eller at en følge ville indtræde.¹⁹ Gerningspersonen skal altså ikke have anset opfyldelsen for overvejende sandsynlig, men blot som en mulighed. Såfremt gerningspersonen havde anset det for overvejende sandsynligt, at der ville ske opfyldelse, ville der ikke foreligge dolus eventualis, men derimod sandsynlighedsforsæt. Ved dolus eventualis er der en lavere effektivitetsgrad, hvor gerningspersonen har antaget, at effektiviteten af gerningen er under 51 %.²⁰ Dolus eventualis kan opdeles i to varianter: hypotetisk forsæt og positiv indvilligelse.

3.5.1 Hypotetisk forsæt

Det hypotetiske forsæt omhandler den situation, hvor en gerningsperson må antages at ville have handlet på samme måde, selv hvis han havde vidst, at gerningsmomentet var til stede, eller at følgen ville indtræde. Dette betyder, at gerningspersonen ikke ville have ændret sin adfærd, hvis han havde haft denne anden viden.²¹ Denne definition fandtes også i lovforslaget

¹⁶ Langsted, 2015, side 172-173

¹⁷ Ross, 1974, side 56-57

¹⁸ Den Store Danske,

[http://denstoredanske.dk/Samfund, jura og politik/Jura/Romerret/dolus](http://denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Jura/Romerret/dolus), senest tilgået den 12/02-2019 og Sproget.dk, <https://sproget.dk/lookup?SearchableText=eventuel>, senest tilgået den 12/09-2019

¹⁹ Langsted, 2015, side 174-176

²⁰ Hansen, 2002, side 394

²¹ Greve m.fl., 2013, side 247-249

til straffeloven fra 1924 med formuleringen: “eller vel kun anser Forbrydelsens Indtræden som mulig, men vilde have handlet, som om han havde anset den som sikker”.²² Dengang dette forslag blev lavet, blev der dermed kun beskrevet det hypotetiske forsæt og ikke den positive indvilligelse, som er kommet til senere. Denne definition blev undladt i straffeloven, da man fandt den overflødig, fordi den tydeligvis var i overensstemmelse med gældende ret.²³

Det hypotetiske forsæt ses eksempelvis ved, at en gerningsperson kører med meget høj fart på landevejen, hvorved han påkører og dræber et menneske. Hvis han ville have handlet på samme måde og kørt med samme fart, hvis han havde haft en viden om, at denne følge ville indtræde, så foreligger der forsæt i form af det hypotetiske forsæt. Det hypotetiske forsæt bygger derfor på antagelser om, hvordan situationen ville have været, såfremt gerningspersonen havde haft en anden viden. Det må antages, at gerningspersonen handler ud fra den viden, han har, men det hypotetiske forsæt bygger på en videreførelse, hvor man forsøger at finde frem til, hvad gerningspersonen ville have gjort i en situation, som reelt er helt anderledes end den faktiske situation. Nogle af de problematikker, som er opstået vedrørende det hypotetiske forsæt, har man forsøgt at løse ved at opstille den positive indvilligelse.²⁴

3.5.2 Positive indvilligelse

Den positive indvilligelse omhandler den situation, hvor en gerningsperson har indset muligheden for, at gerningsmomentet var til stede, eller at følgen ville indtræde og derefter har forholdt sig accepterende til, at dette muligvis måtte være det faktiske gerningsmoment eller blive den faktiske følge.²⁵ Det centrale ved denne form for *dolus eventualis* er, at gerningspersonen har accepteret gerningsmomentets tilstedeværelse eller den mulige følge.

Den positive indvilligelse kan illustreres ved samme eksempel, som gennemgås ovenfor ved det hypotetiske forsæt. En gerningsperson kører med meget høj fart på landevejen og påkører og dræber et menneske. Hvis han har kørt med den høje fart og derved har indset og accepteret, at det er en mulighed at påkøre og dræbe et menneske, så har han forsæt i varianten positiv indvilligelse. I praksis er det dog ikke sikkert, at der i den pågældende

²² Forslag til Almindelig borgerlig Straffelov, 1924, spalte 3153-3154

²³ Langsted, 2015, side 174 og Greve m.fl., 2013, side 247

²⁴ Greve m.fl., 2013, side 248

²⁵ Langsted, 2015, side 175-177

situation vil blive dømt efter forsæt i form af *dolus eventualis*, men i teorien er dette et eksempel på den positive indvilligelse. At man i praksis muligvis ikke vil nå til resultatet i eksemplet, skyldes, at man ved den positive indvilligelse skal kunne bevise, at gerningspersonen har anset det for en mulighed og accepteret denne.²⁶

Der er desuden en speciel variant af den positive indvilligelse, som omfatter den situation, at en gerningsperson bevidst vælger at holde sig i uvidenhed om et gerningsmoments tilstedeværelse eller en følge. Denne variant af *dolus eventualis* hedder *dolus alexanderson*.²⁷ Dette ses eksempelvis i en situation, hvor en person bevidst undlader at spørge, om en pige er under 15 år eller ej, fordi personen ønsker at indgå i et seksuelt forhold med hende, og ikke ønsker at vide, om hun er under 15 år. At en sådan situation om bevidst uvidenhed er en del af *dolus eventualis*, er også oplagt, da gerningspersonen netop anser det for muligt, at gerningsmomentet er til stede, eller at følgen vil indtræde, men blot vælger ikke at få be- eller afkræftet dette, da gerningspersonen jo i så fald skal tage mere konkret stilling til sine fremtidige handlinger. En person med forsæt i varianten *dolus alexanderson* har ikke accepteret følgen og ville ikke have handlet alligevel, hvis han med sikkerhed havde vidst, at et gerningsmoment var til stede, eller at følgen ville indtræde.²⁸

3.6 Uagtsomhed

Som det ses i straffelovens § 19 er det i visse tilfælde nok til domfældelse, at gerningspersonen har handlet uagtsomt. Dette skal i så fald være særligt hjemlet i bestemmelserne, som det eksempelvis ses i straffelovens § 241 om uagtsomt manddrab og § 249 om uagtsom legemsbeskadigelse. I disse bestemmelser med krav om uagtsomhed er det ikke en vurdering af, om der foreligger forsæt; det er derimod en vurdering af, om gerningspersonen har handlet uagtsomt i gerningsøjeblikket.

I lovforslaget til straffeloven fra 1924 fandtes også en definition på uagtsomhed i § 21, stk. 2. Formuleringen var i forslaget følgende: "Uagtsomhed foreligger, naar Gerningsmanden, uden at Lovovertrædelsen kan tilregnes ham som forsætlig, ved sin Handling har tilsidesat den

²⁶ Greve m.fl., 2013, side 248

²⁷ Greve m.fl., 2013, side 249

²⁸ Hansen, 2002, side 397

Agtpaagivenhed, som det af hensyn til andres Retsgoder var hans Pligt til at udvise.”²⁹ Denne definition blev ligesom forsætsdefinitionen ikke medtaget i straffeloven, da den også fandtes overflødig.

Uagtsomhed er en vurdering af, om gerningspersonen objektivt set har tilsidesat de normer, der anses for rimelige i samfundet. Det centrale ved uagtsomhed er dermed, om gerningspersonen har levet op til de krav til menneskers adfærd, der gælder i samfundet og for den specifikke person og den pågældende situation.³⁰ Uagtsomhed er en afvigelse fra den adfærd, der burde have været udvist. Ved domfældelse for uagtsomhed forudsættes det, at retten forestiller sig en anden ønskværdig handling eller undladelse, som kunne forventes af gerningspersonen.³¹ Uagtsomhed ses eksempelvis ved, at en gerningsperson nytårsaften antænder en raket på en uforsvarlig måde ved at lægge den på jorden og derefter antænde den. Raketten flyver derefter hen mod en menneskemængde og rammer og dræber et menneske, hvilket i så fald kan være uagtsomt manddrab efter straffelovens § 241. Når man antænder en raket, er der en forventning om, at man udviser forsigtighed og tager de nødvendige forholdsregler, så man ikke udsætter folk for fare. Men ved ikke at stille raketten i en form for affyringsrampe og blot lægge den på jorden, er der meget stor chance for, at raketten rammer noget, da den vil flyve langs jorden. Dette er derfor en afvigelse fra den adfærd, der forventes i en sådan situation.

Ved uagtsomhed kan der skelnes mellem bevidst uagtsomhed og ubevidst uagtsomhed. Især den bevidste uagtsomhed ligger tæt op ad forsætsformen *dolus eventualis*. Ved den bevidste uagtsomhed anser en gerningsperson et gerningsmoments tilstedeværelse eller en følges indtræden som mulig. Dette ligner dermed *dolus eventualis* meget, men gælder dog situationer, hvor *dolus eventualis* ikke kan anvendes. Den væsentlige forskel er, at gerningspersonen ved bevidst uagtsomhed handler i tillid til, at muligheden ikke realiseres. Det omvendte er tilfældet ved *dolus eventualis*, hvor gerningspersonen indser og accepterer muligheden.³²

²⁹ Greve m.fl., 2013, side 261 og Forslag til Almindelig borgerlig Straffelov, 1924, spalte 3153-3154

³⁰ von Eyben, 2008, side 388

³¹ Langsted, 2015, side 183

³² Hurwitz, 1971, side 232

Ubevidst uagtsomhed er, hvor en gerningsperson ikke har tænkt på et gerningsmoments tilstedeværelse, eller at en følge ville indtræde. Han er derfor ikke bevidst om uagtsomheden, hvorfor denne form for uagtsomhed heller ikke kan adskilles fra det hændelige. Vurderingen af, om en handling er ubevidst uagtsom eller hændelig handler således om, hvorvidt gerningspersonen har tilsidesat samfundets normer i den pågældende situation. Vurderingen angår, hvad der kan forventes af den specifikke person, og dermed straffes der kun, hvis handlingen eller manglen på samme er bebrejdellesværdig. Ubevidst uagtsomhed er den form for uagtsomhed, der optræder mest.³³

³³ Langsted, 2015, side 182-183

4. Dolus eventualis i historisk perspektiv

4.1 Ske hvad der vil-dommen

I UfR 1918.946 H (herefter benævnt “ske hvad der vil-dommen”) var tiltalte tiltalt for brandstiftelse ved at have nedbrændt sit hus, hvor han boede med sin kone og børn. Tiltaltes hus havde stråtag og var indrettet således, at der i den østlige del af huset var indrettet et brændehus, som tiltalte brugte som værksted og havde sin høvlebænk i, da han var snedker.

I underretten blev tiltalte frifundet for brandstiftelse. Sagen blev anket til Landsoverretten samt Hof- og Stadsretten. Tiltalte tilstod her, at han på gerningsdagen var i en “fortvivlet og nedtrykt sindsstemning”, da hans kone over en periode havde været ham utro. Tiltalte stod i brændehuset og tændte sin pipe og smed derefter tændstikken bag sig i brændehuset og sagde “ske, hvad der vil”. Uden at se sig tilbage, forlod tiltalte brændeskuret. Tiltalte sagde, at han ikke havde nogen berigelseshensigt i forhold til at få udbetalt brandforsikring, og at han blot tænkte på, at han “paa den Maade kom væk fra Egnen, og at der saa mulig kunde blive et bedre Forhold mellem ham og hans Kone”. Tiltalte forklarede også, at der i brændehuset lå spåner og savsmuld, da det blev anvendt som snedkerværksted. Han sagde derfor, at han var indforstået med, at det kunne gå til begge sider i forhold til, at der kunne opstå brand, men at han ikke var rigtig bevidst om, hvad han gjorde. Retten fandt, at tiltalte havde det fornødne forsæt og dømte således tiltalte for brandstiftelse. Sagen blev derefter anket til Højesteret, som stadfæstede Landsoverretten samt Hof- og Stadsrettens dom.

Ske hvad der vil-dommen er et tidligt eksempel på dolus eventualis i dansk strafferet. Dommen er fra 1918, hvilket vil sige, at den er fra før udformningen af den nuværende straffelov, der er fra 1930. Alligevel ses det, at formuleringen af dolus eventualis i lovforslaget til straffeloven fra 1924 passer på den pågældende situation i denne dom. Lovforslaget lyder således: “eller vel kun anser Forbrydelsens Indtræden som mulig, men vilde have handlet, som om han havde anset den som sikker”. Denne definition på dolus eventualis var opfyldt i dommen, da tiltalte selv sagde, at han var indforstået med muligheden for, at der kunne opstå brand, såvel som at der ikke kunne opstå brand. Som han selv sagde, så kunne det gå til begge sider. Dermed har tiltalte anset forbrydelsens indtræden som mulig og handlede alligevel.

Når tiltalte sagde, at han var indforstået med, at det kunne gå til begge sider, viser det, at han i hvert fald har anset det for muligt, at der kunne opstå brand som følge af hans handling. Han sagde dog, at han ikke var rigtig bevidst om, hvad han gjorde, og det afgørende er, hvad gerningspersonen har tænkt i gerningsøjeblikket. Grænsen mellem dolus eventualis og sandsynlighedsforsæt er, at gerningspersonen ved sandsynlighedsforsæt ikke blot skal have anset det for en mulighed, at følgen ville indtræde, men derimod som en overvejende sandsynlighed. Dette ville i denne dom være tilfældet, hvis tiltalte havde anset det for overvejende sandsynligt, at han ved at smide tændstikken i brænderummet ville forårsage en brand. Dette er dog ikke tilfældet i denne dom, da det ud fra hans udtalelser blot ansås som en mulighed, at han kunne starte en brand. Det er også tiltaltes egen udtalelse om “ske, hvad der vil”, der gør, at denne situation anses som dolus eventualis fremfor sandsynlighedsforsæt. Denne sætning viser, at tiltalte både anså brand og ikke brand som en mulighed, og dermed ikke anså brand som en overvejende sandsynlighed.

Selvom dommen er fra 1918, så har den stadig betydning i dag, hvilket skyldes flere forskellige ting. Først og fremmest er det en Højesteretsdom, hvilket naturligvis giver dommen en vis præjudikatsværdi i sig selv. Dernæst er dommen fortsat relevant, idet den er et tidligt eksempel på, hvordan dolus eventualis kan anvendes i praksis. Da dolus eventualis netop er et retsområde, hvori der hersker en vis tvivl om anvendelsen, har denne dom stadig betydning på trods af dens alder. Da der ikke findes et stort antal domme, hvori der anvendes dolus eventualis, kan de ældre domme fortsat være relevante for at forstå og fastlægge praksis for begrebet. Dommen er ligeledes vigtig, da dolus eventualis er en forsætsform, der kan være svær at fastlægge i praksis, da det indebærer en vis usikkerhed, fordi domstolene i høj grad skal vurdere, hvad gerningspersonen har tænkt i den pågældende situation. I denne dom er dette element imidlertid overflødigt, da tiltalte selv forklarede, hvad han havde sagt højt, altså “ske, hvad der vil”, hvilket retten også lå til grund. Dette er med til at vise, at tiltalte havde forsæt i form af dolus eventualis. Gerningspersonen tilstår selv, og dermed bliver denne dom et meget tydeligt eksempel på, hvordan dolus eventualis kan se ud i praksis. Dermed kan dommen også anvendes fremtidigt, fordi den meget klart viser den praktiske anvendelse af et meget teoretisk begreb.

4.2 Kuffertdommen

I UfR 1979.576 H (herefter benævnt "kuffertdommen") var tiltalte tiltalt for overtrædelse af straffelovens § 124, stk. 1 ved at have overleveret en kuffert med sin brors tøj til en for ham ukendt kvinde. Kufferten blev derefter overleveret til tiltaltes bror, da han var flygtet fra fængsel. Tiltalte nægtede sig skyldig.

Tiltalte blev af sin bror bedt om at køre med kvinden Jette hjem til tiltaltes hjem, hvor hun skulle have overleveret en kuffert med tøj. Tiltalte forklarede for retten, at han havde spurgt sin bror om grunden til, at kufferten skulle overleveres, men var blevet afvist. Herefter havde han ikke spurgt yderligere ind til dette, og tiltalte sagde, at han ikke havde nogen mistanke om flugten. Dette forklarede tiltaltes bror også, da han sagde, at han havde sagt til sin bror, at det var noget privat, som tiltalte ikke skulle blande sig i. Broren ville ikke indvie tiltalte i flugtplanerne, da han var sikker på, at tiltalte ville have afslået at yde bistand i så fald. Tiltalte forklarede yderligere, at han af sin bror skulle låne et beløb på 1000 kroner til at købe bøger. Disse 1000 kroner fik tiltalte udbetalt, dog afsendt fra en anden indsat B. Dette havde tiltalte dog ikke tænkt nærmere over, da han sagde, at han vidste, at der sommetider skete pengeoverførsler mellem indsatte.

Byretten fandt, at tiltalte havde udført de beskrevne handlinger, og at tiltalte vidste, at handlingerne var et led i en planlagt flugt. Byrettens flertal fandt, at denne handling var omfattet af straffelovens § 124, stk. 1. Én dommer i byretten fandt dog, at handlingen ikke var omfattet af bestemmelsen, da den flygtende nemt kunne have fundet tøj på anden måde.

Sagen blev anket til landsretten, hvor tiltalte påstod frifindelse, og anklagemyndigheden påstod skærpeelse. Landsretten fandt, ligesom byretten, at handlingsforløbet var godtgjort, og at der var det fornødne forsæt til at dømme efter straffelovens § 124, stk. 1. Tre af rettens medlemmer fandt, at tiltalte havde viden om, at handlingerne var et led i en planlagt flugt. Omvendt fandt tre af rettens medlemmer ikke, at tiltalte havde viden eller en bestemt formodning om dette, men fandt dog, at tiltalte havde indset muligheden og handlede alligevel, hvorved der var det fornødne forsæt til at dømme.

Sagen blev anket til Højesteret, hvor tiltalte påstod formildelse, og anklagemyndigheden påstod skærpeelse. For Højesteret påstod tiltaltes forsvarer, at straffeloven ikke var anvendt

korrekt, da tre af landsrettens medlemmer blot fandt, at tiltalte have indset muligheden for, at handlingen var et led i en fangeflugt og handlede alligevel. Denne forsætsform, nemlig dolus eventualis, kunne ifølge forsvareren ikke anvendes, da den ikke var en del af gældende dansk ret. Anklagemyndigheden anførte for Højesteret, at dolus eventualis netop var en del af gældende ret på trods af, at dens anvendelse var sjælden.

Højesteret nævner i deres begrundelse lovforslaget til straffeloven fra 1924, hvori man i § 20, stk. 2 havde defineret forsæt, herunder dolus eventualis. Definitionen fandtes ligeledes i lovforslaget til straffeloven fra 1928, hvor definitionerne dog blev udeladt, da disse fandtes overflødige. Disse definitioner var altså udtryk for gældende ret, på trods af, at de udgik fra lovforslaget. Dermed fandt Højesteret, at de tre medlemmers vurdering af, at det fornødne forsæt forelå i form af dolus eventualis, ikke var i strid med gældende ret. Højesteret stadfæstede derfor landsrettens dom og henførte forholdet under straffelovens § 124, stk. 1.

Kuffertdommen er med til at fastslå dolus eventualis som gældende ret, hvorfor den også er vigtig på dette retsområde. At forsvareren påstod, at den tiltalte ikke kunne dømmes for forholdet, da de tre medlemmer blot fandt forsæt i form af dolus eventualis, viser netop, at der på tiden for dommen var tvivl om dolus eventualis' praktiske anvendelse. Højesteret slår således fast, at anvendelse af dolus eventualis ikke er i strid med gældende ret.

Niels Garner kritiserede imidlertid dommen i en artikel, hvor han mente, at Højesteret ikke klargør, hvad gældende ret er, men blot fastslår, at det dog ikke er i strid med gældende ret. Højesteret udtalte nemlig blot, at landsrettens dom ikke findes "at være sket i strid med gældende ret". Højesteret klargør dermed ikke retstilstanden fuldt ud, men klargør blot dette specifikke tilfælde. Det er dermed, ifølge Garner, ikke helt fastlagt, hvorvidt dolus eventualis nu kan anvendes uden betænknings, om det kan anvendes en gang imellem, eller om det kun er fastslået, at det i hvert fald kan anvendes i relation til straffelovens § 124, stk. 1.³⁴ Garner mente alt i alt, at Højesteret i denne dom havde en oplagt mulighed for at klargøre retstilstanden og fjerne den retsikkerhed, der herskede om dolus eventualis. Der kan dog argumenteres for, at domstolene i følge traditionen alene udtaler sig om det konkrete forelagte spørgsmål. Som svar til dette slutter Garner imidlertid sin artikel af med at stille spørgsmålet: "I dette specielle tilfælde derimod drejede det sig om et praktisk betydningsfuldt, teoretisk

³⁴ Garner, 1981, side 353

velbearbejdet og i årevis omdiskuteret spørgsmål, som retten skulle tage stilling til. Burde hensynet til brugerne af det straffeprocessuelle system ikke i netop denne sag have vejet så tungt, at Højesteret havde fastslået en almindelig regel?”³⁵ Garner påpeger med dette spørgsmål netop, at området for *dolus eventualis* havde været et omdiskuteret område, og at Højesteret i denne dom havde en mulighed for at fastslå den generelle anvendelse af *dolus eventualis* men ikke udnyttede denne mulighed.

Højesteret nævner ikke i deres dom, hvilken variant af *dolus eventualis*, der er en del af gældende ret. Det vides altså ikke, om det er det hypotetiske forsæt, den positive indvilligelse eller begge varianter, der er anerkendt af Højesteret. De tre landsretsdommere mente, at “tiltalte har indset muligheden heraf og også med denne mulighed for øje har indvilliget i at udlevere kufferten som sket”. Med denne formulering vides det dog ikke, hvilken variant af *dolus eventualis*, der anerkendes eller om Højesteret anerkender *dolus eventualis* som en helhed. Dette kommenterede Knud Waaben også i sin afhandling i “Lov og Frihet”.³⁶ Han konkluderede deri, at det ud fra Højesterets dom ikke er muligt at vide, i hvilken variant *dolus eventualis* er en del af gældende ret. Waaben mener dog, at *dolus eventualis* bør anvendes snævert og gerne udelukkende i situationer, hvor “gerningsmanden på tidspunktet for sin handling/undladelse selv har foretaget refleksioner over, hvad han ville have gjort, hvis han havde været sikker.”³⁷ Det må dog antages, at dommen fastslår både det hypotetiske forsæt og den positive indvilligelse, da den ikke giver nogen specifikation af hvilken variant, der anerkendes.³⁸

Kuffertdommen slog fast, at anvendelsen af *dolus eventualis* ikke var i strid med gældende ret. På daværende tidspunkt var dommen således vigtig, da der kun var én anden trykt dom, hvor der med sikkerhed blev anvendt *dolus eventualis*, nemlig ske hvad der vil-dommen.³⁹ Dog var Højesterets dom ikke helt klar i forhold til hvilken variant af forsætsformen, der blev

³⁵ Garner, 1981, side 354

³⁶ “Lov og Frihet” (Festskrift til Johs. Andenæs - 1982), side 401. Fundet i Langsted, 1988, side 134. Det har ikke været muligt at fremskaffe den originale version af Knud Waabens afhandling “Lov og Frihet”, hvorfor der blot er refereret til den fra Lars Bo Langsteds artikel “*Dolus eventualis* - en del af gældende dansk ret”.

³⁷ Langsted, 1988, side 134

³⁸ Langsted, 2015, side 175

³⁹ Langsted, 1988, side 133

anerkendt, og i hvilken udstrækning denne kan bruges. Dermed var anvendelsen af dolus eventualis, på trods af denne Højesteretsdom, stadig ikke helt fri for tvivl.

4.3 Røgbombedommen

I UfR 1987.564 V (herefter benævnt "røgbombedommen") var tiltalte tiltalt for overtrædelse af blandt andet straffelovens § 183, stk. 1 ved at have antændt en militær røghåndbombe i et telt og derved have forvoldt spredning af skadevoldende luftarter. 105 af gæsterne i teltet måtte indlægges til undersøgelse på hospitalet på grund af den voldsomme røgudvikling, heraf 38 med skader fra røgen. Tiltalte nægtede sig skyldig i dette forhold. Han forklarede i byretten, at han havde drukket, og at han antændte røgbomben i teltet for at have noget sjov, og fordi han regnede med, at folk ville blive bange. Tiltalte havde ved flere tilfælde hørt om eller stiftet bekendtskab med røgbomber af denne art. Tiltalte kendte til en situation, hvor der blev antændt en røgbombe i en restaurant. Røgbomben var ligesom den, han udløste i teltet, og i denne situation blev lokalet blot fyldt med røg, og folk gik ud. Den ene tilskadekomne i denne situation kom til skade, fordi hun blev inde ved kasseapparatet i en halv time.

Retslægerådet udtalte i en erklæring, at alle på nær tre af gæsterne blev udskrevet fra hospitalet indenfor to døgn, og at ingen af de 105 gæster fik varige mén. Antændelsen af røgbomben skete i eller tæt ved en nødudgang, som i det mindste var delvis åben, og der var desuden to større indgange i hver ende af teltet, cirka 20-25 meter fra, hvor antændingen af røgbomben skete. På grund af disse gennemluftningsforhold fandt retslægerådet ikke, at der havde været fare for nogens liv eller for varige helbredsmæssige følger.

Byretten fandt, at grundet tiltaltes forklaring om hans erfaringer med lignende røgbomber, havde tiltalte en bestemt antagelse om, at der var tale om en skadevoldende luftart. Derfor var gerningsindholdet i straffelovens § 183, stk. 1 realiseret, og tiltalte havde det fornødne forsæt. Tiltalte fandtes derfor skyldig.

Sagen blev anket til landsretten, hvor tiltalte påstod frifindelse og formildelse, og anklagemyndigheden påstod stadfæstelse. Anklagemyndigheden havde for landsretten ikke gjort gældende, at tiltalte havde en bestemt antagelse om, at der var tale om en skadevoldende luftart, som byretten fandt. Derimod anførte anklagemyndigheden, at tiltalte havde forsæt, da han havde holdt sig i uvidenhed om bombens karakter, selvom han havde mistanke om, at

den kunne være skadevoldende. For landsretten forklarede tiltalte, at han på gerningstidspunktet ikke vidste noget om røgbombens karakter eller farlighed. Han regnede ikke med, at røgbomben var farlig. Han blev desuden først under retssagen bekendt med, at røgbomben, der blev antændt på restauranten, var af samme type, som den han selv havde antændt i teltet.

Landsretten fandt, at den pågældende situation var omfattet af bestemmelsen i straffelovens § 183, stk. 1. Dog havde tiltalte ikke bestemt antaget, at røgbomben indeholdt skadevoldende luftarter. Tiltalte havde derimod antændt røgbomben uden at skaffe sig nærmere bekendtskab til dens karakter, og han havde derfor forsæt til overtrædelse af bestemmelsen. Tiltalte blev derfor fundet skyldig.

Byretten fandt således, at tiltalte havde sandsynlighedsforsæt, da retten mente, at tiltalte havde en bestemt antagelse om, at der var tale om en skadevoldende luftart. Landsretten fulgte derimod anklagemyndighedens påstand om, at tiltalte i stedet havde forholdt sig i uvidenhed, hvilket peger i retning af dolus eventualis, da det ikke er hverken direkte forsæt eller sandsynlighedsforsæt. Landsretten sagde klart, at der var forsæt, hvilket i så fald må vise, at der så er tale om den sidste forsætsform, nemlig dolus eventualis. Netop bevidst uvidenhed er da også en del af dolus eventualis i varianten positiv indvilligelse, hvor det nærmere er kendt som dolus alexanderson. Dermed dømte landsretten i denne dom tiltalte med forsæt i form af dolus eventualis.

4.4 Faderskabsdommen

I UfR 1987.569 V (herefter benævnt "faderskabsdommen") var tiltalte tiltalt for medvirken til overtrædelse af straffelovens § 163, jævnfør § 23 om afgivelse af urigtig erklæring. Tiltalte havde medvirket til, at en ukendt person afgav en urigtig skriftlig erklæring, da denne ukendte person gav sig ud for at være tiltalte selv og underskrev en legitimationserklæring med tiltaltes navn i forbindelse med en faderskabssag, hvor der skulle tages blodprøve af tiltalte. Tiltalte påstod frifindelse, da han kun havde forsæt til, at den ukendte person skulle tage blodprøven for ham og havde altså ikke forsæt til, at den ukendte person skulle afgive skriftlig erklæring. Han forklarede, at han ikke vidste eller regnede med, at der skulle skrives under på nogen erklæring ved lægen, da han allerede havde skrevet under på papirer i civilretten.

Byretten fandt, at tiltaltes forklaring om, at han ikke vidste eller havde formodning om, at der ved lægen ville skulle underskrives en skriftlig erklæring, ikke var troværdig eller overbevisende. Derfor fandt de, at tiltalte i det mindste havde regnet med muligheden for, at en skriftlig erklæring skulle underskrives. Ligeledes fandtes det, at tiltalte ville have handlet på samme måde, hvis han havde vidst eller formodet, at en skriftlig erklæring ville blive krævet underskrevet. Tiltalte fandtes derfor skyldig.

Sagen blev anket til landsretten, hvor tiltalte påstod frifindelse, og anklagemyndigheden påstod stadfæstelse. Ved landsretten bemærkedes det, at det ikke var oplyst, om tiltalte i civilretten blev gjort bekendt med, at han ved blodprøvetagningen skulle underskrive en erklæring, eller hvordan lægens indkaldelse var udformet. Tiltalte havde desuden supplerende forklaret, at der i indkaldelsen fra lægen, så vidt han husker, ikke stod noget om legitimation. Derudover udleverede tiltalte ikke nogen form for legitimation til sin ven. Landsretten fandt det ikke bevist, at tiltalte havde vidst eller anset det for overvejende sandsynligt, at der i forbindelse med blodprøven ville kræves en skriftlig erklæring. Tiltalte blev derfor frifundet på grund af manglende forsæt.

Byretten fandt i denne dom, at tiltalte havde forsæt i form af dolus eventualis i varianten hypotetisk forsæt. Dette ses ved, at retten sagde, at tiltalte havde indset muligheden og ville have handlet på samme måde, hvis han havde vidst eller formodet, at en skriftlig erklæring ville blive krævet underskrevet. Dette er helt i overensstemmelse med begrebet hypotetisk forsæt.

Landsretten udtalte i denne dom, at der ikke kunne være tale om hverken direkte forsæt eller sandsynlighedsforsæt, hvorfor der ikke var det fornødne forsæt. Retten undlod helt at diskutere dolus eventualis. At landsretten ikke diskuterer dolus eventualis kan skyldes flere forskellige ting. Muligvis kunne dolus eventualis efter rettens opfattelse ikke anvendes på den specifikke situation eller bestemmelse. Eller måske er det et udtryk for, at retten slet ikke opfatter dolus eventualis som en del af gældende dansk ret. Det er problematisk, hvis retten ikke opfatter dolus eventualis som en del af gældende ret, når Højesteret i 1979 i UfR 1979.576 H (kuffertdommen) har fastslået, at dolus eventualis netop er en del af gældende ret, og når landsretten otte dage tidligere i UfR 1987.564 V (røgbombdommen) også

anerkendte dolus eventualis som forsætsform. På dette tidspunkt burde det være klart, at dolus eventualis er en del af gældende ret. Dette synspunkt ses også i Lars Bo Langsteds artikel fra 1988, hvori der kommenteres på disse to domme fra 1987.⁴⁰

Med disse to domme fra 1987 ses det altså, at Vestre Landsret med otte dages mellemrum afsiger to domme, der henholdsvis anerkender og ikke anerkender dolus eventualis som en del af gældende ret. På trods af at der både er afsagt dommen fra Højesteret i UfR 1979.576 H (kuffertdommen) og derefter også dommen fra Vestre Landsret i UfR 1987.564 V (røgbombdommen), er det tilsyneladende alligevel ikke tilstrækkeligt klart, om dolus eventualis virkelig er en del af gældende ret, og i så fald hvordan det skal anvendes. Hvis det på daværende tidspunkt havde været tilstrækkeligt klart, at dolus eventualis både var en del af gældende ret, og hvordan det skulle anvendes, ville Vestre Landsret i UfR 1987.569 V (faderskabsdommen) muligvis have dømt anderledes, eller i hvert fald have haft dolus eventualis med i sine overvejelser.

Disse to domme har således ikke i sig selv høj præjudikatsværdi som historiske domme, hvilket er fordi, at de ikke afsiges af Højesteret og ikke fastslår noget generelt om dolus eventualis. Dog er disse domme alligevel interessante i historisk perspektiv og vigtige på området for dolus eventualis, da de er afsagt af samme instans med otte dages mellemrum, men alligevel ikke er enige om dolus eventualis' plads i gældende ret. De afspejler og tydeliggør altså den tvivl, der herskede på området for dolus eventualis på dette tidspunkt.

4.5 Bankrøverdommen

I UfR 1992.455 H (herefter benævnt "bankrøverdommen") var tiltalte tiltalt for blandt andet røveri af særlig farlig karakter og forsøg på manddrab. Tiltalte havde begået et bankrøveri, hvor han havde affyret to skud mod en politiassistent, som blev ramt i begge hænder og venstre side af ansigtet. Poliassistenten mistede synet på venstre øje og fik et inoperabelt hagl i hjernen. Tiltalte var i alt tiltalt for fire forhold, og han erkendte sig skyldig i dem alle undtagen forsøg på manddrab.

Tiltalte blev i landsretten fundet skyldig i alle fire forhold. Sagen blev anket til Højesteret af tiltalte med påstand om ophævelse og hjemvisning til fornyet behandling ved landsretten.

⁴⁰ Langsted, 1988, side 135

Tiltalte henviste til retsplejelovens § 945, stk. 1, nr. 2 og gjorde gældende, at retsformandens belæring for nævningerne om dolus eventualis var urigtig eller ufuldstændig, og at nævningernes dom om forsøg på manddrab derfor var forkert. Tiltalte påstod subsidiært formildelse. Anklagemyndigheden ankede til skærpelse.

Retsformandens belæring om dolus eventualis blev ført til protokollen og lød således: “Fra denne forsætsform (sandsynlighedsforsæt) er der en glidende overgang til den forsætsform, der kaldes dolus eventualis det vil sige, at gerningsmanden har anset det for muligt, at følgen ville indtræde og accepteret dette for det tilfælde, at følgen virkelige indtræder eller sagt på en anden måde denne mulige følge foretrækkes, når alt kommer til alt, af gerningsmanden frem for at give afkald på/afholde sig fra handlingen. Der blev under proceduren stillet spørgsmålstejn ved om dolus eventualis kan accepteres som forsætsform. Det kan den efter min mening utvivlsomt. Det har Højesteret fastslået i den dom fra 1979, der blev omtalt i går. Der blev også omtalt en artikel af kandidatstipendiat Lars Bo Langsted i U1988B.131 ff. Jeg skal ikke nærmere redegøre for dens indhold, men citere lidt fra konklusionen.” Herefter citerede retsformanden fra Lars Bo Langsteds artikel fra side 139, venstre spalte, første nye afsnit: “Siden 1945 foreligger der 1 Højesteretsdom, 1 Østre Landsretsdom og 1 Vestre Landsretsdom, der domfælder for forsætligt forhold baseret på dolus eventualis. Sammenholdes dette med teoriens accept af, at denne specielle forsætsform kan have sin berettigelse, hersker der ikke længere nogen tvivl om, at dolus eventualis er en del af gældende dansk ret.”

Tiltaltes forsvarer bestred ikke, at dolus eventualis er en del af gældende ret, og var enig i, at dolus eventualis i varianten positiv indvilligelse ville kunne anvendes på forsøg, hvilket også var den variant, som retsformanden havde belært nævningerne om. Forsvareren mente dog, at anvendelse af positiv indvilligelse forudsætter, at gerningspersonen både har haft anledning til at overveje muligheden for gerningsmomentet eller følgen og derefter har haft mulighed og tid til at reflektere over denne. Det skal dermed kunne statueres, at gerningspersonen bevidst har accepteret muligheden for gerningsmomentet eller følgens indtræden, som i dette tilfælde var drab. Forsvareren mente deri, at det var mere betænkeligt at anvende den positive indvilligelse på forårsagelsesdelikter end på adfærdsdelikter, og da dommen fra 1979 indebar et adfærdsdelikt, kunne denne doms resultat ikke med sikkerhed siges at kunne overføres til forårsagelsesdelikter. I den foreliggende sag udviklede situationen sig så hurtigt, at man ikke

kunne sige, at tiltalte bevidst havde accepteret døden som en mulig følge af handlingen. Forsvareren anførte desuden, at retsformandens belæring har været mangelfuld og vildledende, blandt andet ved ikke at beskrive dolus eventualis mere konkret. Derudover var belæringen mangelfuld ved, at retsformanden ikke præciserede, at der med “følge” mentes politiassistentens død og ikke bare det faktum, at han blev ramt.

Højesteret udtalte, at der generelt bør udvises varsomhed ved anvendelsen af dolus eventualis. Men Højesteret fandt dog ikke, at retsformanden havde begået fejl i belæringen, og retsformandens udtalelser kunne altså ikke anses for at være urigtige eller ufuldstændige. Højesteret tog derfor ikke tiltaltes påstand til følge, og retten stadfæstede landsrettens dom.

Højesteret fastslog i denne dom, at dolus eventualis er en del af gældende ret, men at der bør udvises varsomhed ved anvendelsen. Litteraturen henviser til dommen, da den både fastslår dolus eventualis som gældende ret, men også viser noget om, hvordan forsætsformen bør anvendes.⁴¹ Højesteret siger i dommen dermed mere om anvendelsen af dolus eventualis, end Højesteret gjorde i UfR 1979.576 H (kuffertdommen). I kuffertdommen fastslog Højesteret, at anvendelsen af dolus eventualis ikke var i strid med gældende ret, men kom ikke ind på detaljer om eksempelvis anvendelsen. Netop dette gør de i bankrøveridommen, hvor de både fastslog, at forsætsformens er en del af gældende ret, men også klargør, hvordan den bør anvendes. Dommen fra 1979 er altså med til at danne grundlaget for dolus eventualis' fastgørelse i gældende ret, hvor dommen fra 1992 også fastslår dette, men desuden går videre og fastslår mere om selve anvendelsen af begrebet. Bankrøveridommen fra 1992 strækker sig dermed videre, hvilket nok var muligt, da kuffertdommen fra 1979 netop allerede havde fastslået, at dolus eventualis faktisk var en del af gældende ret. Bankrøveridommen ville derfor ikke have samme betydning, såfremt Højesteret allerede i 1979 havde fastslået, hvordan dolus eventualis skulle anvendes.

Der er dog ingen tvivl om UfR 1979.576 H's (kuffertdommen) rækkevidde og vigtighed, da retsformanden netop også henviser til denne i sin retsbelæring. På trods af Højesterets meget generelle accept af dolus eventualis i denne dom, er den altså en vigtig del af praksis for dolus eventualis. Da Højesteret i bankrøveridommen ikke finder retsformandens belæring,

⁴¹ Greve m.fl., 2013, side 248 og Langsted, 2015, side 175

som henviser til dommen fra 1979, urigtig, accepterer Højesteret da netop også denne henvisning og dermed også dommens vigtighed.

Retsformanden har i sin belæring taget udgangspunkt i varianten positiv indvilligelse. Dette ses ved, at retsformanden forklarer *dolus eventualis* på den måde, at gerningspersonen skal have indset det for muligt, at følgen ville indtræde og derudover også accepteret, at følgen indtræder. Deri ses den accept af følgens eventuelle indtræden, der netop er det afgørende for den positive indvilligelse. Højesteret nævner ikke specifikt noget om de to forskellige varianter af *dolus eventualis*, men da de ikke fandt, at retsformandens belæring om den positive indvilligelse var urigtig eller ufuldstændig, kan dette altså anses som en accept af denne variant af forsætsformen.

Tiltaltes forsvarer anførte, at det ville være mere betænkeligt at anvende den positive indvilligelse på forårsagelsesdelikter end på adfærdsdelikter. Dette skyldes, at der ved den positive indvilligelse er krav om, at gerningspersonen har tænkt over muligheden for at gerningsmomentet foreligger eller at følgen indtræder. Ved et adfærdsdelikt er det således kun handlingen og den viden om denne, som gerningspersonen skal overveje og acceptere. Omvendt er det ved et forårsagelsesdelikt både en handling og derefter en følge, som alt sammen skal tænkes igennem af gerningspersonen og derefter accepteres. Der er så at sige et ekstra element, der indgår og skal accepteres ved forårsagelsesdelikter. Derfor er der ved anvendelsen af *dolus eventualis* på et forårsagelsesdelikt et krav om, at gerningspersonen skal reflektere over et længere handlingsforløb, som ikke stopper ved handlingen selv. Derfor fandt forsvareren, at det var mere betænkeligt at anvende *dolus eventualis* i den pågældende situation, da der netop var tale om et forårsagelsesdelikt. Han fremhæver også kuffertdommen fra 1979, som angik et adfærdsdelikt, hvorfor denne dom ikke med sikkerhed kunne strækkes til at gælde forårsagelsesdelikter. Denne argumentation lyder også logisk, da gerningspersonen netop skal tænke og acceptere et længere handlingsforløb, hvorfor der muligvis også bør stilles større krav til anvendelsen af positiv indvilligelse på forårsagelsesdelikter. Højesteret omtalte ikke anvendelsen ved de forskellige delikter, men fandt dog ikke, at det var betænkeligt at anvende den positive indvilligelse i dette tilfælde. Når Højesteret i sin begrundelse skriver, at der “bør generelt udvises varsomhed med hensyn til anvendelse af forsætsformen *dolus eventualis*”, kan dette dog tolkes således, at de i en vis udstrækning godkender denne argumentation om, at der stilles større krav til at anvende den

positive indvilligelse på forårsagelsesdelikter. Højesterets udtalelse er generelt for dolus eventualis, men det kan tænkes, at der i den generelle udtalelse ligger en accept af den specifikke argumentation om forårsagelsesdelikter, men at det dog også gælder dolus eventualis generelt. Dog kan der ikke udledes meget mere af Højesterets udtalelser, end at dolus eventualis generelt skal anvendes med varsomhed.

4.6 Retstilstand efter bankrøverdommen

I disse historiske domme ses det, hvordan dolus eventualis har udviklet sig. Udviklingen er sket i takt med, at behovet for at klarlægge dolus eventualis har ændret sig. Først og fremmest var der et behov for at klarlægge, hvad dolus eventualis var, og hvad der helt konkret lå i det teoretiske begreb. Dernæst opstod spørgsmålet, om dolus eventualis var en del af gældende ret. Da det var blevet fastlagt både, hvad dolus eventualis overordnet var, samt at det var en del af gældende ret, opstod behovet for at klarlægge, hvordan begrebet skulle anvendes.

I UfR 1918.946 H (ske hvad der vil-dommen) blev det grundlæggende fastslået, at dolus eventualis var en del af gældende ret. Dommen havde høj præjudikatværdi, både fordi det var en Højesteretsdom, men også fordi dommen var meget speciel, i og med at tiltalte tilstod, og dermed gjorde det meget nemt at lave vurderingen af, om dolus eventualis kunne anvendes. Hvis det altid var så tydeligt og ligetil at vurdere, hvad den tiltalte havde tænkt i gerningsøjeblikket, ville området for dolus eventualis muligvis ikke være præget af så meget usikkerhed. Dog er tilståelser af denne slags sjældne, hvorfor der til stadighed er tvivl.

Efter dommen fra 1918 går der imidlertid lang tid, før der igen kommer en afgørende dom om dolus eventualis. Dette sker blandt andet 1979 i UfR 1979.576 H (kuffertdommen), hvilket jo er lang tid efter den først afsagte dom i 1918. Dermed har denne meget gamle dom ikke længere den samme præjudikatsværdi, hvorved der igen hersker tvivl om forsætsformens anvendelse. Forsvareren viste da også, at der stadig var tvivl i 1979, idet han påstod, at dolus eventualis ikke var en del af gældende ret, og at der derfor ikke kunne dømmes efter denne forsætsform. Omvendt påstod anklagemyndigheden netop, at dolus eventualis var en del af gældende ret, selvom det var et meget sjældent begreb. Højesteret kommer til dels denne tvivl til livs, da de stadfæster landsrettens dom, hvor der dømmes efter dolus eventualis. Dog gav Højesteret ikke nogen detaljeret beskrivelse af, hvordan og i hvilket omfang dolus eventualis

kunne anvendes, hvorfor der stadig var tvivl, hvilket også ses i Garners artikel og i Waabens afhandling.⁴²

Under 10 år senere i UfR 1987.564 V (røgbombedommen) ser det ikke ud til, at der er nogen tvivl om, hvorvidt dolus eventualis er en del af gældende ret, da der dømmes efter denne og endda i en speciel variant af forsætsformen, nemlig den bevidste uvidenhed kaldet dolus alexanderson. Dog kom tvivlen frem blot otte dage efter, hvor landsretten ikke dømte efter forsætsformen og tilsyneladende slet ikke havde dolus eventualis med i overvejelserne i en situation, hvor denne forsætsform ellers blev anvendt af byretten. Dette er på trods af, at der både foreligger de gamle domme, hvor dolus eventualis anvendes, men også en dom fra otte dage tidligere, hvor forsætsformen anvendes. Selvom det ved første øjekast ser ud til, at dolus eventualis er blevet anerkendt i flere situationer, er der altså fortsat tvivl på området, hvilket understreges af, at den samme instans kan komme frem til to vidt forskellige resultater med hensyn til dolus eventualis' plads i gældende ret indenfor så kort tid.

Der er på tidspunktet for UfR 1992.455 H (bankrøveridommen) stadig brug for at få klargjort anvendelsen og rækkevidden af dolus eventualis. Dette giver Højesteret da også i denne dom, da retten både accepterede retsformandens henvisning til dommen fra 1979 og derefter selv stadfæstede landsrettens dom, hvori der blev anvendt dolus eventualis. På samme måde som i de andre domme, hvor der anvendes dolus eventualis, har Højesteret her anvendt forsætsformen. I denne dom går retten dog videre og giver flere oplysninger om selve anvendelsen af dolus eventualis. De fortæller mere om, hvordan begrebet skal anvendes, nemlig, at "der generelt bør udvises varsomhed ved anvendelsen af dolus eventualis". Denne dom giver ikke blot endnu en bekræftelse på, at dolus eventualis er en del af gældende ret, men giver således også flere informationer om, hvordan begrebet skal anvendes. Netop en uddybning om dolus eventualis' anvendelse har været tiltrængt i retspraksis, da flere af de tidligere domme er meget sparsomme med uddybende kommentarer om både forsætsformen generelt, de forskellige varianter og anvendelsen af disse.

Med de historiske domme ses det virkelig, at retsområdet for dolus eventualis har været præget af tvivl og manglende sikkerhed. Dog giver hver dom, der afsiges med dolus eventualis som et element, mere vished om begrebet De to højesteretsdomme, nemlig UfR

⁴² Garner, 1981, side 353 og Langsted, 1988, side 134

1918.946 H (ske hvad der vil-dommen) og UfR 1979.576 H (kuffertdommen), fastslår, at dolus eventualis er en del af gældende ret, men selv efter disse er der tilsyneladende tvivl om anvendelsen. Det er således i UfR 1992.455 H (bankrøveridommen), at der virkelig ses en tydelig fremgang for at mindske tvivlen, der ellers præger dolus eventualis.

5. Problematikker ved anvendelsen af dolus eventualis i teori og praksis

5.1 Generelle problematikker ved dolus eventualis i teori og praksis

Forsætsformen dolus eventualis er en del af gældende ret. Ved denne forsætsform straffes en gerningsperson, hvis han indså muligheden for, at gerningsmomentet var til stede, eller at følgen ville indtræde, men alligevel valgte at fuldføre gerningen. At der er et behov for at straffe disse situationer skyldes blandt andet, at en gerningsperson ikke skal “slippe billigere”, blot fordi han ikke havde et stærkere forsæt, når nu han alligevel ville have fuldført gerningen, selv hvis hans formodning om gerningsmomentets tilstedeværelse eller følgenes indtræden var sikker.⁴³ Gerningspersonen ville netop have handlet alligevel, hvis hans antagelse om muligheden var korrekt. Dette er den vigtigste grund til, at dolus eventualis er relevant som forsætsform, da den muliggør, at der kan statueres forsæt i en række situationer, hvor der ikke er direkte forsæt eller sandsynlighedsforsæt, men hvor der alligevel er behov for at straffe.

Selvom der tilsyneladende er et behov for at have en forsætsform som dolus eventualis, er der imidlertid også en række problemstillinger knyttet til anvendelsen. At dømme en gerningsperson med forsæt i form af dolus eventualis bygger på “en antagelse om, hvad gerningsmanden ville have gjort, hvis han havde haft en anden viden, end han faktisk havde”.⁴⁴ Denne antagelse om gerningspersonens tanker og forestillinger er anderledes end den måde, hvorpå der normalt afgøres spørgsmål om forsæt. Disse afgøres nemlig normalt med udgangspunkt i, hvilke forestillinger gerningspersonen faktisk har gjort sig, og altså ikke hvad gerningspersonen ville have gjort, hvis han havde en anden viden, end han reelt havde. Lars Bo Langsted skrev i sin artikel fra 1988, at en sådan domfældelse strider imod de almindelige retssikkerhedsmæssige forestillinger, vi i øvrigt har.⁴⁵ Denne problemstilling er også en af grundene til, at dolus eventualis er udsat for en del kritik fra teoretikere, blandt andet fra Alf Ross og Stephan Hurwitz.⁴⁶

⁴³ Greve m.fl., 2013, side 247

⁴⁴ Greve m.fl., 2013, side 247

⁴⁵ Langsted, 1988, side 139

⁴⁶ Langsted, 1988, side 132-133

5.2 Bevisproblemer

5.2.1 Bevisproblemer ved det hypotetiske forsæt og den positive indvilligelse

Der er bevisproblemer ved begge varianter af forsætsformen *dolus eventualis*. Især varianten hypotetisk forsæt volder en række bevisproblemer, og der kan stilles spørgsmålstejn ved, hvorvidt denne variant egner sig til at være genstand for bevisførelse.⁴⁷ Dette skyldes, at der ved det hypotetiske forsæt foretages en vurdering af, om gerningspersonen ville have handlet på samme måde, selv hvis han havde anset muligheden for sikker. Denne variant bygger dermed på, hvordan en gerningsperson ville have handlet, hvis han havde vidst noget andet, end han reelt vidste. Med denne formulering virker det da også naturligt at sætte spørgsmålstejn ved, om denne vurdering reelt bør være genstand for bevisførelse og domfældelse.

Det er også netop ved det hypotetiske forsæts mangler, at den anden variant kommer i spil, nemlig den positive indvilligelse. Ved denne variant er det ikke blot gerningspersonens antagelse af muligheden, men derudover også gerningspersonens efterfølgende accept af, at denne mulighed kunne blive en realitet. Dermed handler denne variant ikke blot om muligheden, men kræver, at gerningspersonen direkte har taget stilling til og accepteret, at muligheden kunne blive en realitet. Omvendt kræves der ved det hypotetiske forsæt blot, at gerningspersonen har indset muligheden, men det er ikke et krav, at han har accepteret den situation, at muligheden kunne blive en realitet; domstolene går så at sige ind senere og laver denne vurdering på gerningspersonens vegne. Dermed kan der umiddelbart være en større retssikkerhed ved at anvende den positive indvilligelse, da der herved kræves, at gerningspersonen selv har haft muligheden i overvejelserne og accepteret denne. Selvom der i begge varianter er grundlag for et dommerskøn i forhold til gerningspersonens overvejelser og handlinger, er der dog umiddelbart et større indbygget krav til den positive indvilligelse, hvorfor denne variant er at foretrække i forhold til retssikkerheden.⁴⁸ Ved den positive indvilligelse er bevistemaet forsøgt flyttet fra noget hypotetisk til noget mere reelt og faktisk forekommende.⁴⁹ Selvom der ved den positive indvilligelse er et højere krav til

⁴⁷ Hurwitz, 1971, side 230

⁴⁸ Hurwitz, 1971, side 231-232

⁴⁹ Holm, 2016, afsnit 2.1

gerningspersonens overvejelser, nemlig accepten, er vurderingen dog stadig på et hypotetisk plan, da gerningspersonens accept ikke er et objektivelement.

5.2.2 Direkte beviser og indiciebeviser

Når der føres bevis for forsæt, skal der foretages en vurdering af noget objektivelement, som skal lede til en konklusion af, hvilket forsæt gerningspersonen har haft, altså det subjektive. Der kan opnås et billede af, hvordan gerningsøjeblikket har været rent objektivelement ved blandt andet at se på skader, videoovervågning og andre beviser. Vidneforklaringer fra forskellige involverede er subjektive i sig selv, men kan dog være med til at skabe et objektivelement helhedsbillede af gerningssituationen. Disse objektive beviser kan give domstolene de oplysninger, de har brug for, til at kunne foretage en vurdering af gerningspersonens forsæt, hvilket reelt er et subjektivelement. Spørgsmålet er herefter, hvilke objektive beviser kan være grundlag for at vurdere gerningspersonens forsæt og dermed føre til domfældelse.⁵⁰

Direkte beviser er beviser, der direkte beskriver det relevante faktum.⁵¹ Den mest direkte type bevis er en tilståelse. Dette kan virke som beviset for gerningspersonens sindstilstand og dermed det subjektiveelement i vurderingen af forsæt. Denne type bevis kan lette behovet for at finde andre objektive beviser, der ellers er nødvendige for at danne et billede af handlingsforløbet. A. C. Ørsted sagde om tilståelsen, at den var “det eneste umiddelbar faktiske beviis” for forsæt.⁵² Dog er blandt andet Waaben uenig i, at man kan give tilståelsen denne særstilling i forhold til forsæt. En tilståelse kan også være fejlbelagt, da det netop er subjektivelement, og gerningspersonen kan have en forkert opfattelse af gerningssituationen.⁵³ En medtiltaltes forklaring eller andre vidneforklaringer er desuden i nær relation til tilståelsen, da de kan tegne et billede af gerningspersonens forsæt. I forhold til forsæt generelt har disse beviser ikke en særstilling, og en tilståelse er altså ikke det eneste faktiske bevis for forsæt, som Ørsted sagde. Dog har disse beviser netop en særstilling i relation til *dolus eventualis*, hvor de er de eneste direkte beviser for denne forsætsform. En dom med et direkte bevis i form af en tilståelse ses i UfR 1918.946 H (ske hvad der vil-dommen), hvor gerningspersonen tilstod. Tiltaltes tilståelse er bestyrket af, at han derudover viser sin indstilling og accept af, at brændehuset kunne brænde ned ved at sige “ske, hvad der vil”. Dog er denne dom den eneste

⁵⁰ Holm, 2016, afsnit 2.2

⁵¹ Zahle, 1994, side 126

⁵² Waaben, 1973, side 56-57

⁵³ Waaben, 1973, side 57 og Holm, 2016, afsnit 2.4

i trykt retspraksis, hvori der foreligger en tilståelse vedrørende dolus eventualis. Det vil sige, at der for dolus eventualis for det meste er tale om domme, hvor den tiltalte nægter sig skyldig. Bevisproblemer i relation til forsæt foreligger derfor også oftest, når tiltalte nægter sig skyldig.⁵⁴

Udover det direkte bevis, er der indiciebeviser, som er beviser, der indikerer, at noget forholder sig på en bestemt måde, eksempelvis at den tiltalte er skyldig.⁵⁵ Såfremt der ikke er direkte beviser, er det altså kun indiciebeviser, der kan pege på, at den tiltalte har forsæt i form af eksempelvis dolus eventualis. Da dolus eventualis dog i sig selv har et hypotetisk element, og indiciebeviser udelukkende kan indikere noget, er det samlet set ikke altid en sikker konklusion, der kan drages ud fra disse indiciebeviser alene. Dog kan indiciebeviser være med til at tydeliggøre det objektive handlingsforløb, hvorefter man kan slutte noget subjektivt, især hvis der foreligger flere indiciebeviser, der indikerer det samme.

5.2.3 Beviser ved den positive indvilligelse

Anklagemyndigheden er underlagt objektivitetsprincippet, jævnfør retsplejelovens § 96, stk. 2. Dette betyder, at anklagemyndigheden skal være objektive i deres arbejde og skal både sikre, at skyldige drages til ansvar, men også at uskyldige ikke bliver retsforfulgt.⁵⁶ Anklagemyndigheden har bevisbyrden i en straffesag, hvilket betyder, at de skal føre beviset for, at den tiltalte er skyldig. Domstolen kan således dømme, hvis den mener, at anklagemyndigheden har ført tilstrækkeligt bevis for tiltaltes skyld.⁵⁷ Anklagemyndigheden har både bevisbyrden for de objektive og subjektive elementer. Det objektive element er, at det kriminaliserede forhold er begået, og det subjektive element er forsættet, hvor der blandt andet kan være tale om forsæt i form af dolus eventualis. Beviserne for det subjektive er de samme, som til det objektive, og beviserne for det subjektive må principielt ikke være svagere end beviserne for det objektive.⁵⁸

⁵⁴ Holm, 2016, afsnit 2.4

⁵⁵ Den Danske Ordbog, <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=indicie>, senest tilgået den 20/03-2019

⁵⁶ Justitsministeriet, <http://www.justitsministeriet.dk/ministeriet/justitsvaesenet/anklagemyndigheden>, senest tilgået den 1/4-2019

⁵⁷ Zahle, 1994, side 73

⁵⁸ Zahle, 1994, side 77-78

Ved en gerningssituation, der omhandler dolus eventualis, kan anklagemyndigheden føre bevis for, at gerningspersonen har indset muligheden for gerningsindholdets tilstedeværelse eller følgens indtræden. Ifølge Clara Juul Holm i artiklen TfK 2016.1 er der dermed en formodning for, at gerningspersonen håbede, at gerningsindholdet blev realiseret. Dette betyder, at det nu er den tiltalte gerningsperson, der skal bevise, at han ikke havde dette håb om, at gerningsindholdet blev realiseret. Dette er ifølge Holm omvendt bevisbyrde, da det normalt er anklagemyndigheden, der har bevisbyrden for tiltaltes skyld. Omvendt bevisbyrde kan være svært for tiltalte at løfte, især idet at tiltaltes egen bevidste indsats for at sikre et direkte bevis for sin uskyld i forhold til forsæt, i sig selv kan være med til at svække bevisets troværdighed.⁵⁹ Holm mener således, at bevisbyrden ved den positive indvilligelse er blevet ombyttet, således tiltalte har bevisbyrden. Dette skyldes, at der i ligeså høj grad skal føres bevis for, at tiltalte ikke havde håbet, at gerningsindholdet blev realiseret. Såfremt tiltalte ikke havde håbet, at gerningsindholdet blev realiseret, foreligger der ikke forsæt. Derfor er det i tiltaltes interesse, at dette bevis føres, og derfor skifter bevisbyrden, ifølge Holm, over til at være tiltaltes frem for anklagemyndighedens. Umiddelbart kan argumentationen følges, da tiltalte har en interesse i at bevise sin uskyld og dermed fravær af håb om, at gerningsindholdet blev realiseret. Det er dog altid anklagemyndigheden, der har denne bevisbyrde om det subjektive såvel som det objektive, hvorfor der ikke kan være tale om en reelt omvendt bevisbyrde. Dog kan der være tilfælde, hvor det er i tiltaltes interesse at bidrage til bevisførelse, eksempelvis i tilfælde, hvor tiltalte mangler at besvare centrale spørgsmål eller generelt forholder sig passivt i situationer, hvor denne passivitet kan skade tiltalte. Det er aldrig et krav, at tiltalte bidrager til bevisførelse, men der kan således være tilfælde, hvor det alligevel er i tiltaltes egen interesse at bidrage til denne for at bevise sin egen uskyld.⁶⁰ Dette kan dog aldrig være et udtryk for en reelt omvendt bevisbyrde. Da anklagemyndigheden desuden er underlagt objektivitetsprincippet i retsplejelovens § 96, stk. 2, er de således også pålagt at føre bevis for tiltaltes uskyld, såfremt disse beviser foreligger. Dermed skal anklagemyndigheden også være åbne for beviser, der indikerer, at tiltalte netop ikke nærede håb om, at gerningsindholdet blev realiseret.

Problemstillingerne omkring bevisførelse for positiv indvilligelse illustreres ifølge Clara Juul Holm i dommen UfR 2014.948 H, som gennemgås i næste afsnit.

⁵⁹ Holm, 2016, afsnit 2.6

⁶⁰ Zahle, 1994, side 87

5.2.4 Hjemmerøveridommen

I UfR 2014.948 H (herefter benævnt "hjemmerøveridommen") var to tiltalte tiltalt for overtrædelse af straffelovens § 288, stk. 2, jævnfør stk. 1. nr. 1 om røveri af særlig grov beskaffenhed og § 245, stk. 1 om legemsangreb af særlig rå, brutal eller farlig karakter. De tiltalte indfandt sig på forurettedes adresse, gav ham et slag i hovedet med en tom flaske og flygtede derefter fra stedet med forurettedes hus- og bilnøgle. Begge tiltalte nægtede sig skyldige.

Byretten fandt, at de tiltalte var kommet til huset med henblik på at begå indbrud, og at de gik ind gennem en ulåst bagdør, og at lyset var slukket i huset. Retten fandt det derfor ikke godtgjort, at de tiltalte trængte ind i huset, selvom de vidste eller bestemt formodede, at beboerne var til stede i huset. Tiltalte 2 havde slået forurettede i hovedet med en flaske. Det måtte dog have stået tiltalte 1 klart, at situationen kunne udvikle sig til vold, da tiltalte 2 medbragte en flaske, der kunne bruges som et våben. Endeligt fandt retten det bevist, at de tiltalte stjal forurettedes nøgler med henblik på berigelse, enten umiddelbart efter volden eller muligvis havde de allerede haft nøglerne i besiddelse, mens de udøvede volden. De tiltalte havde derfor anvendt volden til at bringe både sig selv samt det stjalne i sikkerhed, hvorfor de havde forsæt til røveri efter straffelovens § 288, stk. 1, nr. 2. De tiltalte blev desuden dømt for vold efter straffelovens § 245, stk. 1.

Sagen blev anket til landsretten, hvor anklagemyndigheden påstod domfældelse efter anklageskriftet samt skærpe, og de tiltalte påstod frifindelse, subsidiært formildelse. Landsretten fandt, at begge tiltalte var skyldige i vold efter straffelovens § 245, stk. 1. Ligeledes fandtes de skyldige i røveri efter straffelovens § 288, stk. 1, nr. 1, da det fandtes bevist, at de tiltalte havde taget nøglen i umiddelbar tilknytning til voldsudøvelsen, og at tiltalte 2 havde fjernet flasken fra sin rygsæk og i stedet placeret den i sin livrem, før de gik ind i huset.

Landsretten lagde en række omstændigheder til grund for at fastslå de tiltaltes forsæt, nemlig at de tiltalte gik ind i huset med en flaske, at røveriet skete cirka klokken 18.40, at det var en bil i carporten, at lågen til haven var åben, at der ved bagdøren stod en rollator, at bagdøren var ulåst, og at fjernsynet var tændt, da de kom ind i huset. Med disse omstændigheder fandt fire voterende, at de tiltalte allerede inden de trængte ind, må have anset det for sandsynligt,

at forurettede var hjemme, og at de tiltalte alligevel gik ind med hensigt til at berige sig. Derfor var forholdet omfattet af straffelovens § 288, stk. 2 om egentligt hjemmerøveri ifølge de fire voterende. De to resterende voterende fandt ikke, at der var tale om et egentligt hjemmerøveri, hvorfor de stemte for at frifinde de tiltalte for overtrædelse af straffelovens § 288, stk. 2. Ifølge stemmeflertallet blev de tiltalte fundet skyldige i straffelovens § 288, stk. 2, jævnfør stk. 1, nr. 1 og § 245, stk. 1.

Sagen blev anket til Højesteret af de tiltalte med påstand om formildelse. Anklagemyndigheden påstod skærpselse. De tiltalte anførte, at der ikke var tale om et egentligt hjemmerøveri, men blot et indbrud, der udviklede sig til røveri, hvorfor der ikke var det fornødne forsæt. Desuden anførte de, at det var betænkeligt at anvende *dolus eventualis* i denne situation, da dette ville medføre, at alle tyve, der blev opdaget og derefter udøvede vold, ville kunne dømmes for et egentligt hjemmerøveri. Anklagemyndigheden anførte, at der netop var tale om et egentligt hjemmerøveri. Landsrettens bevisvurdering må forstås således, at der blev dømt efter *dolus eventualis*, og der var ikke i forarbejderne til lovændringen nogle krav om direkte forsæt eller sandsynlighedsforsæt til egentlige hjemmerøverier.

Højesteret fandt ikke, at der i ordlyden af straffelovens § 288, stk. 2 eller forarbejderne var belæg for at antage, at der ved egentlige hjemmerøverier var krav om forsæt i form af direkte forsæt eller sandsynlighedsforsæt. Dermed var forsæt i form af *dolus eventualis* tilstrækkeligt. Højesteret skulle tage stilling til, hvorvidt landsretten havde anvendt forsætsbegrebet rigtigt, og om de faktiske forhold kunne begrunde, at der forelå forsæt. Herefter fandt Højesteret, at landsretten havde anvendt forsætsbegrebet korrekt, og at de foreliggende omstændigheder kunne begrunde, at der var forsæt. Derfor tiltrådte Højesteret, at der var tale om et egentligt hjemmerøveri efter straffelovens § 288, stk. 2, og retten stadfæstede landsrettens dom.

Anvendelsen af *dolus eventualis* i denne dom ses i landsretten ved, at de fire af de voterende fandt, at de tiltalte må have anset det for sandsynligt, at forurettede var hjemme og alligevel gik ind i huset, hvorved de har forholdt sig accepterende overfor denne mulighed. Dette er *dolus eventualis* i varianten positiv indvilligelse. Derudover ses *dolus eventualis* ved tiltalte 2 valgte at placere den medbragte tomme flaske i livremmen, frem for at lade den være i den medbragte rygsæk. Derved vælger tiltalte 2 at bevæbne sig med flasken, og denne adfærd

indikerer, at de tiltalte var klar over risikoen for, at forurettede var hjemme og dermed forberedte sig på et eventuelt sammenstød med beboeren. At de overvejede et eventuelt sammenstød, hvor der muligvis skulle udøves vold, viser, at de havde accepteret muligheden for, at forurettede var hjemme.

Clara Juul Holm anfører, at denne dom illustrerer problemerne ved bevisførelse ved positiv indvilligelse. At en gerningsperson placerer en glasflaske i sin livrem med henblik på at bruge den som våben indikerer udelukkende, at gerningspersonen har indset muligheden for, at det kunne blive nødvendigt at anvende vold. Ifølge Holm indikerer det ikke noget om, hvorvidt gerningspersonen håbede på, at der ikke var nogen hjemme, og om dette håb har været afgørende for, hvorvidt han foretog handlingen eller ej. Det er dermed ikke muligt ud fra handlingen at fastslå, om gerningspersonen havde accepteret, at gerningsindholdet muligvis ville blive realiseret. Accepten er netop et krav for at bevise den positive indvilligelse.⁶¹ Holm mener altså ikke, at der i denne dom var opfyldt begge krav for at fastslå den positive indvilligelse, nemlig at gerningspersonen både har indset muligheden og desuden også har accepteret, at denne kunne blive en realitet. At tiltalte har indset muligheden og handler alligevel, er ifølge Holm udelukkende bevis for bevidst uagtsomhed. Dog nævner Holm kun tiltalen om vold, og altså ikke tiltalen om hjemmerøveri. Dette indikerer, at forfatteren relaterer *dolus eventualis* til volden og ikke hjemmerøveriet. I den pågældende dom var det dog netop hjemmerøveriet *dolus eventualis* vedrørte, da landsretten lagde omstændigheden med, at gerningspersonen havde placeret flasken i sin livrem, til grund for deres bedømmelse af, at der var tale om et egentligt hjemmerøveri med forsæt i form af *dolus eventualis*. At den ene gerningsperson placerer en glasflaske i sin livrem har betydning for forsætsvurderingen, idet gerningspersonen ved denne handling har forberedt sig på, at der muligvis var nogen hjemme, og at det var nødvendigt at anvende vold. Gerningspersonen har således både indset muligheden og accepteret denne i relation til hjemmerøveriet, hvilket gør, at der er ført tilstrækkeligt bevis for at dømme med forsæt i varianten positiv indvilligelse. At Holm mener, at der ikke er ført bevis for den positive indvilligelse, strider derfor imod den teoretiske baggrund, der ellers er fremlagt i dette speciale.

Når anklagemyndigheden skal løfte bevisbyrden for det objektive såvel som det subjektive, skal der ske en bevisførelse. Der føres ikke selvstændigt bevis for forsættet. Beviset for

⁶¹ Holm, 2016, afsnit 2.6

forsættet, altså det subjektive, ligger blot i den samlede bevisførelse, således at bevisvurderingen for det objektive og det subjektive skal foretages ud fra de samme beviser. Accepten af muligheden, som netop er det afgørende krav til den positive indvilligelse, skal findes i bevisførelsen. Dog er det ikke nødvendigt med en tilståelse eller en sætning som “ske hvad der vil”, som det ses i UfR 1918.946 H (ske hvad der vil-dommen), for at der kan bevises denne accept af muligheden. Accepten kan også findes bevist ved mindre direkte beviser, eksempelvis vidneforklaringer og indiciebeviser, som samlet kan klargøre et handlingsforløb, hvori der kan ses et forsæt. At Holm mener, at der ikke er ført et tilstrækkeligt konkret selvstændigt bevis for accept af muligheden i hjemmerøveridommen, er således ikke en relevant problemstilling, da det blot kræves, at den samlede bevisførelse både beviser det objektive og det subjektive forhold. Et eksempel på dette kunne tænkes at foreligge i ske hvad der vil-dommen, hvis et par omstændigheder blev lavet om. I den pågældende dom tilstod gerningspersonen, og han sagde endda “ske hvad der vil”. Den samlede bevisførelse førte i Højesteret til, at gerningspersonen blev dømt. Umiddelbart kan det tænkes, at beviserne for det subjektive i denne dom var relativt nemme, da gerningspersonen netop sagde ordene “ske hvad der vil”. Dog kan en anden situation forestilles, hvor alle andre omstændigheder var de samme, men hvor gerningspersonen dog ikke havde sagt “ske hvad der vil”. Mon ikke det kan tænkes, at gerningspersonen alligevel var blevet dømt med forsæt i form af dolus eventualis, da de øvrige omstændigheder alligevel var tilstrækkelige til at vise, at gerningspersonen havde accepteret muligheden for brand.

5.3 Grænsen mellem dolus eventualis og bevidst uagtsomhed

5.3.1 Forskellen mellem dolus eventualis og bevidst uagtsomhed

Som nævnt tidligere i afsnit 3.6 om uagtsomhed grænser dolus eventualis og uagtsomhed op til hinanden. Især den højeste grad af uagtsomhed, nemlig bevidst uagtsomhed, er tæt på dolus eventualis. Ved dolus eventualis anser en gerningsperson det for muligt, at et gerningsmoment er til stede, eller at en følge vil indtræde. Ved bevidst uagtsomhed anser en gerningsperson et gerningsmoments tilstedeværelse eller en følges indtræden som mulig, dog uden at der kan statueres dolus eventualis. Selvom dolus eventualis og bevidst uagtsomhed

umiddelbart ser ud til at dække over samme situation, er dette dog ikke tilfældet, da bevidst uagtsomhed skal dække de situationer, hvor der ikke er tale om dolus eventualis.⁶²

Den væsentlige forskel mellem dolus eventualis og bevidst uagtsomhed er, at gerningspersonen ved bevidst uagtsomhed handler i tillid til, at muligheden ikke realiseres eller skubber tanken om muligheden væk. Det omvendte er tilfældet ved dolus eventualis, hvor gerningspersonen indser muligheden og accepterer, at denne kan indtræde.⁶³ Hvis der ikke er en direkte eller indirekte accept af mulighedens indtræden hos gerningspersonen, kan der således ikke være tale om dolus eventualis, da der derved blot foreligger bevidst uagtsomhed, hvor der netop ikke er en accept af mulighedens indtræden. For at kunne dømmes med forsæt i form af dolus eventualis, skal det altså kunne fastslås, at der er en form for accept af det negative resultat, hvad enten det er gerningsmomentets tilstedeværelse eller en følges indtræden.⁶⁴

Til at illustrere den afgørende forskel mellem dolus eventualis og bevidst uagtsomhed kan begrebet finalitet anvendes. Helt grundlæggende ses den mest snævre definition på finalitet ved direkte forsæt, hvor der foreligger finalitet, da gerningspersonen har vilje og ønske om at opnå et bestemt resultat. Gerningspersonens viden og vilje fører til fuldbyrdelse af resultatet. Der ses finalitet i bredere forstand ved sandsynlighedsforsæt og dolus eventualis. Ved disse forsætsformer er der ikke nogen vilje eller noget ønske, der direkte fuldbyrder et bestemt resultat, men der er dog alligevel tilstrækkelig meget vilje til, at et bestemt resultat indses og accepteres. Desuden er der en vis antagelse om handlingens effektivitet, hvorfor der alt i alt er finalitet i bredere forstand. Ved bevidst uagtsomhed er der ikke finalitet, da viljen blot fører et stykke mod resultatet, og muligheden indses da også, men resultatet accepteres ikke. Uden accepten er der ikke en vej til fuldbyrdelsen af resultatet, hvorfor der ikke er finalitet.⁶⁵

I forhold til grænsen mellem dolus eventualis og bevidst uagtsomhed er der også en række overvejelser, der angår, hvorvidt en gerningsperson burde frifindes, hvis han handlede i tillid til, at resultatet ikke blev realiseret, selvom han dog har indset muligheden. Dette ses i festskrift til Vagn Greve "Om forsæt, virkelighed og sprog" af blandt andet Gorm Toftegaard

⁶² Langsted, 2015, side 182-183

⁶³ Hurwitz, 1971, side 232

⁶⁴ Hansen, 2002, side 395

⁶⁵ Hansen, 2002, side 397

Nielsen, hvor Toftegaard Nielsen skrev: “Skal han gå fri, hvis dommeren tror, han håbede, at det ikke var stjålet? Jeg har svært ved at følge ræsonnementet” og “...jeg [har] svært ved at se, at tiltalte har nogen reel mulighed for at blive frifundet for forsætlig overtrædelse, hvis han har erkendt, eller retten i øvrigt lægger til grund, at han var klar over muligheden for følgens indtræden eller den relevante omstændigheds tilstedeværelse”.⁶⁶ Toftegaard Nielsen stillede her spørgsmålet, om det kan være rigtigt, at en gerningsperson bliver frifundet, hvis han allerede har indset muligheden og handler alligevel. I dette tilfælde har gerningspersonen ikke accepteret resultatet, men har dog valgt at handle på trods af muligheden for, at det negative resultat ville indtræde. Dermed har han foretaget en forsætlig handling, hvor han har været klar over det eventuelle resultat. Kan det i så fald være det mest rigtige, at han alligevel bliver frifundet for denne handling, blot fordi han ikke har accepteret denne og handlet i tillid til, at resultatet ikke blev realiseret? En dom med denne problemstilling findes i UfR 2014.228 Ø, som gennemgås i næste afsnit.

5.3.2 Flaskedommen

I UfR 2014.228 Ø (herefter benævnt “flaskedommen”) var tiltalte tiltalt for overtrædelse af straffelovens § 245 om grov vold ved at have kastet en flaske i hovedet af forurettede 1, hvorefter den også ramte forurettede 2 i ansigtet. Tiltalte nægtede sig skyldig.

Tiltalte forklarede i byretten, at han var taget i byen med to kammerater efter at have drukket tæt. Under byturen opstod der tumult, hvor forurettede 1 var indblandet, men tiltalte husker ikke nærmere. Dog mente han, at han ikke var involveret i noget slagsmål. Både forurettede 1 og 2 forklarede i byretten, at tiltalte enten kastede eller slog forurettede 1 i hovedet med en ølflaske. Forurettede 1 mente, at det var et hårdt slag, og at der efterfølgende fløj glasskår rundt om ham. Dette bekræfter forurettede 2 også, da hun selv blev ramt i hovedet af enten flasken eller glasskår. Hun forklarede desuden, at hun ikke var i tvivl om, at tiltalte havde tænkt sig at ramme forurettede 1, men at han sikkert ikke havde tænkt sig at ramme hende.

Byretten fandt det bevist, at tiltalte havde kastet en flaske i hovedet på forurettede 1, hvorefter flasken knustes, og glasskårene ramte forurettede 2 i ansigtet. Retten fandt, at

⁶⁶ “Om forsæt, virkelighed og sprog”, side 488. Fundet i Holm, 2016, afsnit 2.12 Det har ikke været muligt at fremskaffe den originale version af festskriftet til Vagn Greve “Om forsæt, virkelighed og sprog” af blandt andet Gorm Toftegaard Nielsen, hvorfor der blot er refereret til den fra Clara Juul Holms artikel “Positiv indvilligelsesteori - et bevisproblem”.

tiltalte i hvert fald måtte have anset det for overvejende sandsynligt, at flasken ville ramme forurettede 1, og tiltalte måtte i hvert fald også have indset og accepteret muligheden af, at flasken ville blive knust derved, og at glasskår ville kunne ramme forurettede 2. Tiltalte havde derfor det fornødne forsæt, og retten fandt derfor tiltalte skyldig.

Sagen blev anket til landsretten, hvor tiltalte påstod frifindelse, subsidiært henførelse under straffelovens § 244 og mest subsidiært formildelse. Anklagemyndigheden påstod stadfæstelse. Landsretten fandt det bevist, at tiltalte gav forurettede 1 et slag i hovedet med en flaske, hvorefter glasset knustes, og glasskår ramte forurettede 2 i ansigtet. Landsretten fandt, at tiltalte havde direkte forsæt til at ramme forurettede 1 i hovedet med flasken. Volden mod forurettede 1 blev derfor henført under straffelovens § 245.

Med hensyn til volden mod forurettede 2 fandt landsretten ikke, at tiltalte havde direkte forsæt eller sandsynlighedsforsæt. Det var derfor et spørgsmål om, hvorvidt der var tale om forsæt i formen *dolus eventualis* i varianten positiv indvilligelse. Retten citerede i denne sammenhæng Højesterets dom i UfR 1992.455 H (bankrøveridommen), om at der bør udvises varsomhed i anvendelsen af *dolus eventualis*. Retten fandt det betænkeligt at fastslå, at tiltalte både havde indset muligheden for at ramme forurettede 2 og tillige også havde forholdt sig psykologisk accepterende til muligheden for, at det skete. Derfor havde tiltalte ikke det fornødne forsæt til at ramme forurettede 2, hvorfor tiltalte blev frikendt for dette forhold.

Denne dom viser en situation, hvor én og samme handling kan føre til flere forhold, hvor der er handlet med forskelligt forsæt. Det er specielt, da det oftere ses, at det er forskellige handlinger med forskelligt forsæt. Men i denne situation er det én handling, nemlig kastet med flasken, som først har en direkte følge og derefter har en yderligere følge. Til disse forskellige følger af den samme handling har tiltalte forskelligt forsæt. Det ses altså, at der i den samme handling er direkte forsæt i relation forurettede 1, mens der diskuteres *dolus eventualis* i relation til forurettede 2.

Landsretten henviser i sine præmisser til dommen UfR 1992.455 H (bankrøveridommen), hvori det gøres klart, at der bør udvises varsomhed i anvendelsen af *dolus eventualis*. At landsretten har haft dette in mente, har muligvis været en del af grunden til, at de ikke mente, at kravene for at anvende *dolus eventualis* var opfyldt. At de henviser til denne dom, viser

også dommens betydning og rækkevidde, når det kommer til dolus eventualis. Og det ses hermed, hvor stor betydning den stadigvæk havde i 2014, hvilket var 22 år efter afsigelsen.

Man kan i denne dom se, at både byretten og landsretten ikke længere har en diskussion om, hvorvidt dolus eventualis er en del af gældende ret. Det ses i denne dom, at instanserne blot er uenige om, hvorvidt forsætsformen kan anvendes på den pågældende situation. I 2014, hvor dommen blev afsagt, er der dermed ikke længere den samme grundlæggende tvivl om dolus eventualis, der ellers var i eksempelvis UfR 1979.576 H (kuffertdommen), hvor forsvareren påstod, at dolus eventualis slet ikke var en del af gældende ret. Tvivlen kunne også ses i UfR 1987.569 V (faderskabsdommen), hvor landsretten helt undlader at diskutere dolus eventualis, selvom de har udelukket de andre forsætsformer.

I flaskedommen ses der en række af de problemstillinger, der omhandler afgrænsningen mellem dolus eventualis og uagtsomhed. I landsretten fandt domstolen det betænkeligt at fastslå, at tiltalte både havde indset muligheden for at ramme forurettede 2 og tillige også havde forholdt sig psykologisk accepterende til muligheden for, at det skete. De mente, at tiltalte ikke både havde indset og accepteret muligheden. Da kravene til at statuere forsæt i varianten positiv indvilligelse derfor ikke var opfyldt, kunne der ikke dømmes. Dette skyldes, at der dermed blot var tale om bevidst uagtsomhed, hvilket ikke er nok til at straffe efter den pågældende bestemmelse. Hvis gerningspersonen ikke har accepteret resultatet, må man omvendt kunne konkludere, at han har handlet i tillid til, at resultatet ikke blev realiseret, når nu han allerede har indset muligheden.

Med hensyn til finalitet ses det i denne dom, at der ved gerningspersonens manglende accept af resultatets realisering ikke foreligger finalitet. Da der ved dolus eventualis som udgangspunkt skal foreligge finalitet, er denne situation altså ikke omfattet af dolus eventualis. Situationen passer omvendt på bevidst uagtsomhed, da der ved denne ikke er krav om finalitet.

Denne dom kan også bruges til at illustrere Gorm Toftegaard Nielsens overvejelser om, hvorvidt en tiltalt bør gå fri, hvis han har indset muligheden, men blot ikke håbede på, at resultatet blev realiseret. I denne dom ses en situation, hvor gerningspersonen havde indset muligheden, men alligevel blev frifundet, fordi han ikke havde accepteret resultatet og den

negative følge. I denne dom er det på grund af, at gerningspersonens vilje og ønske ikke var nok til, at det ligefrem var en psykologisk accept og dermed gøre, at han i så fald havde forsæt i form af *dolus eventualis*.⁶⁷ Dog kan man formode, at hvis en gerningsperson først har indset muligheden og derefter vælger at handle alligevel, har han dermed også accepteret denne mulighed. Dog vil denne situation i princippet blot være bevidst uagtsomhed, som netop er, hvor gerningspersonen har indset muligheden, men blot handler i tillid til, at det negative resultat ikke blev realiseret. Spørgsmålet er således, om der er i den pågældende situation er nok bevis for, at gerningspersonen har accepteret muligheden. Den situation, som Gorm Toftegaard Nielsen beskriver, er således blot bevidst uagtsomhed, hvilket ikke er en forsætsform og dermed ikke nok til at kunne straffe ved bestemmelser, hvor der kræves forsæt. I denne dom ses det, at gerningspersonen udelukkende har haft bevidst uagtsomhed i relation til forurettede 2, da landsretten sagde, at han ikke havde forholdt sig accepterende; dette må omvendt betyde, at han har handlet i tillid til, at følgen ikke blev realiseret, når nu han har indset muligheden. Set fra et samfundsmæssigt perspektiv kunne det muligvis have været gavnligt at straffe gerningspersonen, fordi han har udvist en bebrejdellesværdig adfærd i forhold til forurettede 2. Det kunne derfor være problematisk, at gerningspersonen blev frifundet ud fra denne samfundsmæssige betragtning, på trods af at der kun er tale om uagtsomhed, som ikke straffes ved den pågældende bestemmelse. Selvom gerningspersonen i denne dom bliver straffet for sin handling, angår dette dog kun volden mod forurettede 1. Dermed bliver han ikke straffet for skaden, han påførte forurettede 2. Og dermed kunne forurettede 2 ikke få sit erstatningskrav taget under påkendelse, hvorfor hun således må anlægge en civil erstatningssag.⁶⁸ Dermed har forurettede 2 ikke fået nogen juridisk oprejsning for det, der er sket, hvilket jo skyldes, at der i den pågældende situation ikke var nok til at statuere forsæt i forhold til volden mod forurettede 2. Om dette er retfærdigt ud fra et samfundsmæssigt perspektiv kan diskuteres, da forurettede 2's skader jo netop skyldes en forsætlig handling fra gerningspersonen. Dermed kan Gorm Toftegaard Niensens overvejelser om, hvorvidt en tiltalt bør gå fri, hvis han har indset muligheden, godt følges, især når det illustreres i den pågældende dom. Der må foreligge en vis form for accept, når man har indset muligheden og handlet alligevel, men hvis det ikke kan bevises, at der foreligger en reel accept eller ligegyldighed overfor, at det negative resultat måske indtræder, kan gerningspersonen ikke straffes, fordi der ikke foreligger forsæt i varianten positiv

⁶⁷ Holm, 2016, afsnit 2.12

⁶⁸ Lassen, 2014, afsnit "En applikation: dogmatisk opløsning af *aberratio ictus*"

indvilligelse. Dette betyder i realiteten, at der ikke er nogen strafmulighed for de gerningspersoner, der udviser en bebrejdellesværdig adfærd og har indset muligheden, bare fordi de handler i tillid til, at denne ikke bliver realiseret.

5.4 Grænsen mellem dolus eventualis og sandsynlighedsforsæt

5.4.1 Overvejelser vedrørende grænsen mellem dolus eventualis og sandsynlighedsforsæt

Den reelle forskel mellem sandsynlighedsforsæt og dolus eventualis er gerningspersonens antagelse om effektiviteten ved sin handling, hvor effektiviteten ved sandsynlighedsforsæt antages at være mellem 51-99 %, og effektiviteten ved dolus eventualis antages at være under 51 %. Således er forskellen blot kvantitativ, da forskellen er antagelsen om effektivitetsgraden; begge former har samme kvalitative træk, da de begge kræver en accept af gerningsmomentets tilstedeværelse eller følgers indtræden. Denne accept antages dog at være med forskellig grad af effektivitet, hvor det ene anses for at være overvejende sandsynligt, og det andet anses for at være muligt.⁶⁹ Grænsen mellem de to forsætsformer er i praksis ikke skarp, hvilket kan ses i UfR 1992.445 H (bankrøveridommen), hvor retsformanden belærer nævningerne om forsætsbegrebet, hvor han sagde: “Fra denne forsætsform (sandsynlighedsforsæt) er der en glidende overgang til den forsætsform, der kaldes dolus eventualis...”.⁷⁰ Højesteret fandt ikke, at denne retsbelæring var urigtig eller ufuldstændig, hvorfor de må være enige i, at grænsen mellem sandsynlighedsforsæt og dolus eventualis ikke er skarp, men at der derimod er tale om en glidende overgang.

Når den reelle forskel mellem sandsynlighedsforsæt og dolus eventualis således er forskellen i antagelsen om effektivitetsgraden, kan der argumenteres for, at der dermed reelt kun er to forsætsformer i praksis: direkte forsæt og acceptforsæt. Det direkte forsæt er, hvor resultatet er ønsket, og der ikke er krav om en vis antagelse af effektivitet, fordi det ikke er nødvendigt, når resultatet er direkte ønsket. Acceptforsættet er, hvor resultatet ikke er ønsket, men blot accepteret, og hvor der til gengæld er krav om en antagelse om en vis effektivitet. Således er både sandsynlighedsforsæt og dolus eventualis en del af dette acceptforsæt.⁷¹ Dette synspunkt

⁶⁹ Hansen, 2002, side 394

⁷⁰ Hansen, 2002, side 394

⁷¹ Hansen, 2002, side 394

vil dog formentlig ikke accepteres af de traditionelle strafferetsteoretikere, da det er for simpelt kun at inddele forsæt i disse to former.⁷²

De forskellige forsætsformer kan i nogle situationer være svære at adskille, både i relation til dolus eventualis, men også med hensyn til de andre forsætsformer. Dette ses ved, at domstolene i UfR 2014.228 Ø (flaskedommen) er uenige om forsættet i relation til volden mod forurettede 1. Byretten mente, at det var sandsynlighedsforsæt, mens landsretten mente, at det var direkte forsæt. De to instanser havde ligeledes tvivl om volden mod forurettede 2, men var enige om, hvilken forsætsform, der skulle diskuteres, nemlig dolus eventualis. Dog mente byretten, at forholdet netop var omfattet af dolus eventualis, hvorimod landsretten ikke mente, at der var tale om dolus eventualis og dermed ikke var det fornødne forsæt til at dømme.

Ved diskussionen om grænsen mellem sandsynlighedsforsæt og dolus eventualis kan der argumenteres for, om dolus eventualis overhovedet burde være en forsætsform. Forsætsbegrebet ville muligvis være mere klart, hvis der kun var direkte forsæt og sandsynlighedsforsæt, og at sandsynlighedsforsæt dermed var den nederste grænse til uagtsomhed i stedet for dolus eventualis.⁷³ Dog ville en afskaffelse af dolus eventualis bare betyde nye problemstillinger, da der i så fald ville komme andre overvejelser omkring grænsen mellem forsæt og uagtsomhed.⁷⁴ Disse overvejelser vil opstå, uanset om man forsøger at afhjælpe problemet ved at fjerne dolus eventualis og dermed lade det nuværende sandsynlighedsforsæt være grænsen til uagtsomhed, eller hvis man udvidede sandsynlighedsforsættet til at strække sig over området for dolus eventualis. Da der både kan statueres forsæt ved sandsynlighedsforsæt og dolus eventualis, kan det derfor umiddelbart virke som om, at det er irrelevant, hvilken af de to forsætsformer, der statueres i den pågældende sag. Dog kan der i praksis alligevel være et behov for begge forsætsformer, da der i visse situationer kan være et behov for at kunne statuere forsæt, hvor gerningspersonen ikke har anset resultatet som overvejende sandsynligt, men blot har anset det for muligt.⁷⁵ Når der i praksis kan anvendes dolus eventualis, kan der straffes i situationer, hvor der ellers ikke ville kunne straffes, hvis forsæt kun kunne foreligge i form af direkte forsæt eller

⁷² Hansen, 2002, side 396

⁷³ Langsted, 2015, side 174

⁷⁴ Hansen, 2002, side 396

⁷⁵ Hansen, 2002, side 396

sandsynlighedsforsæt. Det ses i retspraksis, at der netop er dette behov for at straffe i situationer, hvor der ikke kan statuere forsæt i form af sandsynlighedsforsæt. Denne problemstilling illustreres i dommen UfR 2003.1448 Ø i næste afsnit.

5.4.2 Stokkedommen

I UfR 2003.1448 Ø (herefter benævnt "stokkedommen") var tiltalte tiltalt for overtrædelse af straffelovens § 244 ved at have slået forurettede B i hovedet med en stok. Tiltalte nægtede sig skyldig. Tiltalte forklarede for byretten, at han til en fest gik hen og satte sig ved to kvinder, der sad ude i en gang. Tiltalte ville opmuntre de to kvinder, men kvinderne sagde blandt andet "gå ad helvede til". Tiltalte sagde så, at "selv om du er halvt grønlander, behøver det ikke at gå over mig". Derefter rejste A sig op og tog en stok ned og slog mod tiltalte, hvor tiltalte dog nåede at parere slaget med armene. Tiltalte hørte stokken ramme noget og derefter falde på gulvet. Han så herefter, at B holdte sig til hovedet.

Forurettede B forklarede, at tiltalte kom hen og satte sig ved hende og hendes veninde A. De bad ham gå væk, hvorfor tiltalte blev fornærmet og blandt andet udtalte "du skal ikke tro, du er noget" og noget med en grønlander. Dette blev A sur over, og hun rejste sig op for at gå. Da hun rejser sig op, ramte hun en stok, som faldt ned. Da hun greb den, sagde tiltalte "du skal fandeme ikke slå mig", hvorefter han tog stokken fra A og slog vandret ud med stokken. Forurettede B antog, at tiltalte forsøgte at ramme A, men da hun dukkede sig, ramte stokken i stedet B i hovedet, hvorefter hun faldt om på gulvet. Vidnet As forklaring var i overensstemmelse med B's forklaring. Forurettede B fik en flænge i hovedet og fik desuden hjernerystelse. Byretten fandt, at A og B's forklaringer var troværdige, hvorfor retten fandt det bevist, at tiltalte havde handlet, som de havde beskrevet. Det blev lagt til grund, at selvom tiltalte ville slå A med stokken, var han dog stadig skyldig i vold mod B, da han måtte have accepteret risikoen for at ramme B ved at slå ud med stokken mod det sted, hvor B sad. Byretten fandt derfor tiltalte skyldig i vold efter straffelovens § 244.

Sagen blev anket til landsretten, hvor tiltalte påstod frifindelse, subsidiært formildelse, og anklagemyndigheden påstod skærpeelse. Landsretten fandt, ligesom byretten, at tiltalte havde slået ud mod A, men i stedet havde ramt B. Selvom han havde til hensigt at slå A, måtte han have indset og accepteret muligheden for, at B ville blive ramt på grund af de trange

pladsforhold i lokalet, og at B var placeret umiddelbart ved siden af A. Landsretten fandt derfor tiltalte skyldig i vold efter straffelovens § 244, da han havde haft det fornødne forsæt.

Det ses i denne dom, at tiltalte bliver dømt for vold med forsæt i form af dolus eventualis i varianten positiv indvilligelse. Det er netop positiv indvilligelse, da det fandtes, at tiltalte både havde indset muligheden for at han ville ramme B, men også havde accepteret denne mulighed. Ligeledes illustrerer denne dom, at domstolene kan have behov for at kunne statuere forsæt og dømme, selvom der ikke er sandsynlighedsforsæt. Den pågældende situation er tæt på sandsynlighedsforsæt, men det kan dog ikke antages, at gerningspersonen anså det for overvejende sandsynligt at ramme forurettede B. Derfor er kravet til sandsynlighedsforsæt ikke opfyldt, og hvis dolus eventualis ikke kunne anvendes som forsætsform, kunne der derfor i denne situation ikke straffes, da der ikke ville kunne statueres det fornødne forsæt. Dog kunne domstolene godt straffe, da dolus eventualis netop er en del af forsætsbegrebet, og det ses i denne dom, hvorfor dolus eventualis kan være meget relevant. Domstolene kan have et behov for at straffe i situationer, hvor der ikke er sandsynlighedsforsæt, fordi en handling kan være så bebrejdellesværdig, at det bør straffes som et forsætligt forhold, hvilket netop er det, dolus eventualis giver mulighed for.⁷⁶

Overvejelserne omkring anvendelsen af enten sandsynlighedsforsæt eller dolus eventualis kan også bære præg af bevisproblemerne, som findes ved forsætsformerne generelt. Der bliver større krav til bevisførelsen i strafferetsplejen, hvilket kan betyde, at hvis bevisbyrden for at statuere sandsynlighedsforsæt ikke kan løftes, kan dolus eventualis anvendes i stedet, da beviskravet herved er lavere eller i hvert fald et andet end ved sandsynlighedsforsæt. Dolus eventualis kan derfor anvendes i de situationer, hvor bevisbyrden for at statuere sandsynlighedsforsæt ikke kan løftes, men hvor der stadig er et behov for at straffe. Dette kræver dog stadigvæk, at bevisbyrden for at statuere dolus eventualis kan løftes.⁷⁷

På trods af at dolus eventualis kan være nyttig i tilfælde, hvor der ikke er nok beviser til at statuere sandsynlighedsforsæt, er det dog ikke altid ideelt for domstolene at skulle diskutere dolus eventualis, da dette kan være forbundet med usikkerhed. Derfor kan det tænkes, at domstolene i tvivlstilfælde, hvor gerningspersonens forsæt måske er på grænsen mellem

⁷⁶ Hansen, 2005, side 141

⁷⁷ Hansen, 2005, side 141

sandsynlighedsforsæt og dolus eventualis, hellere vil have situationen omfattet af sandsynlighedsforsættet. Dermed kan visse usikkerheder omkring dolus eventualis undgås. Dog kan domstolene naturligvis ikke blot henføre alle situationer under sandsynlighedsforsæt fremfor dolus eventualis. Det kan udelukkende tænkes at ske i de situationer, hvor forsætsvurderingen er på grænsen mellem disse to forsætsformer. Det kan også tænkes, at dolus eventualis anvendes mere, end man ser i domsbegrundelserne, da domstolene i visse tilfælde muligvis ikke anser det for nødvendigt at klargøre hvilken forsætsform, der er anvendt, hvis blot der kan statueres forsæt.⁷⁸

5.5 Anvendelse af dolus eventualis ved forsøg

5.5.1 Dolus eventualis ved forsøg

I straffelovens § 21 findes hjemlen for at straffe for forsøgshandlinger. Bestemmelsen lyder således: “Handlinger, som sigter til at fremme eller bevirke udførelsen af en forbrydelse, straffes, når denne ikke fuldbyrdes, som forsøg”. Dermed åbnes op for muligheden for at straffe, selvom gerningen ikke fuldbyrdes. Ved forsøgshandlinger er der det samme krav om forsæt for at kunne straffe, hvilket kan ses i bestemmelsens ordlyd: “Handlinger, som sigter til at...”. Med disse ord ses det, at forsøgshandlingen skal sigte mod et resultat, hvilket dermed viser, at der skal være forsæt.⁷⁹

I teorien har det været diskuteret, om der ved forsøgshandlinger bør være et krav om direkte forsæt, hvilket i så fald ville betyde, at man ikke ville kunne straffe for forsøg med forsæt i form af sandsynlighedsforsæt eller dolus eventualis.⁸⁰ Umiddelbart kan det også tænkes, at det kunne være betænkeligt at anvende dolus eventualis på forsøgshandlinger, da dolus eventualis i sig selv har et hypotetisk element. Og da forbrydelsen ved forsøgshandlinger ikke er fuldbyrdet, kan det således virke for usikkert at anvende denne forsætsform, da der i så fald også til en vis grad er et usikkert element ved selve forbrydelsen. Dermed er der både usikkerheder ved det objektive og det subjektive element. Blandt andet teoretikeren Carl Torp mente, at det var givet, at dolus eventualis ikke kunne være tilstrækkeligt forsæt ved forsøg.⁸¹

⁷⁸ Hansen, 2002, side 392

⁷⁹ Hurwitz, 1971, side 329

⁸⁰ Hurwitz, 1971, side 330-331

⁸¹ Waaben, 1973, side 293

Om forsøg lyder straffelovens § 21, stk. 3 desuden således: “For så vidt ikke andet er bestemt, straffes forsøg kun, når der for lovovertrædelsen kan idømmes en straf, der overstiger fængsel i 4 måneder.”. Dette betyder som udgangspunkt, at der eksempelvis ikke kan dømmes for forsøg, hvis lovovertrædelsen blot straffes med bøde. Bestemmelsens stk. 3 viser, at der ikke er et behov for at straffe for forsøg, hvis lovovertrædelsen er af en mildere grad og kun kan straffes med bøde eller fængsel under 4 måneder. I relation til dette kan der derfor opstå spørgsmålet, om straf for forsøg dermed kan ske ved alle typer af lovovertrædelser, hvor der kan straffes med fængsel i over 4 måneder. Med dette spørgsmål kan der især tænkes på drabsforsøg og andre grove lovovertrædelser ved anvendelsen af *dolus eventualis*.

I UfR 1992.455 H (bankrøveridommen) dømmes der i Højesteret imidlertid netop for forsøg på manddrab med forsæt i form af *dolus eventualis*. Når der i teorien tidligere har været delte meninger om, hvorvidt *dolus eventualis* burde kunne anvendes på forsøg, kan denne dom derfor også bruges til at tydeliggøre og løse denne problemstilling. Højesteret viser med denne dom, at *dolus eventualis* godt kan bruges på forsøgshandlinger. Dog udtaler Højesteret, at *dolus eventualis* skal bruges med varsomhed, hvilket må være fordi, at der med accepten af, at *dolus eventualis* nu kan bruges på forsøg, åbnes op for flere situationer, hvor det ville kunne anvendes. At Højesteret dermed indskrænker anvendelsen, må være et forsøg på at tydeliggøre, at dette ikke betyder, at *dolus eventualis* fremover kan anvendes på alle situationer uden omtanke. Dog åbner dommen trods alt op for muligheden for at dømme med forsæt i form af *dolus eventualis* ved forsøg.⁸² Der er også efterfølgende flere gange i retspraksis dømt for forsøg ved eksempelvis drab, hvor der var forsæt i form af *dolus eventualis*. Dette ses eksempelvis i de følgende afsnit i dommene TfK 2017.25 V og TfK 2017.261 Ø.

5.5.2 Skuddommen

I TfK 2017.25 V (herefter benævnt “skuddommen”) var tiltalte tiltalt for overtrædelse af straffelovens § 237, jævnfør § 21, subsidiært § 246 ved at have forsøgt at dræbe flere personer ved at affyre skud gennem en dør, hvor flere personer befandt sig bag døren. Én person blev ramt i bugen, og én anden person blev ramt flere gange i sin højre arm. Tiltalte nægtede sig skyldig i dette forhold.

⁸² Hansen, 2005, side 142

Tiltalte forklarede blandt andet, at da hans ekskæreste var gået ind af hoveddøren, hørte han først hende råbe "ring til politiet". Han hørte derefter hendes far råbe "hvor er min pistol" på tyrkisk, hvorefter han hørte, at der blev taget ladegreb. Tiltalte forklarede, at han ikke kunne se bevægelse bag døren, og at han ikke hørte nogen piger råbe bag døren.

Byretten tilsidesatte det meste af tiltaltes forklaring og fandt, at følgende hændelsesforløb var godtgjort og bevist: tiltalte havde tidligere været i et turbulent forhold med den ene forurettede. Tiltaltes ekskæreste boede ved sin familie, hvor tiltalte en dag ankom i bil med en pistol med sig. Tidligere på dagen havde tiltalte foretaget en række søgninger på sin mobil, blandt andet "dræbt sit kæreste" og "dræbt sit kæreste dom". Tiltalte så sin ekskæreste stige ud af bilen foran hendes bopæl, hvor tiltalte råber efter ekskæresten, at han bare vil snakke med hende. Ekskæresten gik eller løb ind i huset og låste hoveddøren. I huset var også hendes forældre og to søstre. Hoveddøren havde en termorude af glas af meleret udseende, så man ikke kunne se klart igennem døren, men man kunne dog se bevægelse eller omrids igennem den. Tiltalte affyrede to skud mod låsen og affyrede derefter yderligere fem skud mod hoveddøren, der alle gik igennem termoruden. Den pistol, som tiltalte anvendte, var potentielt dræbende, og tiltalte vidste, at der befandt sig flere personer indenfor hoveddøren. På baggrund af dette handlingsforløb og under hensyn til, at tiltalte kunne have skudt sin ekskæreste udenfor huset, fandt retten ikke, at tiltalte var kommet til bopælen i den faste hensigt at dræbe hende. Dog måtte det have været klart for tiltalte, at der var overvejende sandsynlighed for, at han ville ramme enten én eller flere af personerne inde bag hoveddøren. Derved fandtes det, at tiltalte havde indset og accepteret muligheden for, at han ville kunne påføre personerne meget alvorlige skader. Flertallet i retten fandt derfor tiltalte skyldig i forsøg på legemsangreb under særdeles skærpende omstændigheder, jævnfør straffelovens § 246.

Sagen blev anket til landsretten, hvor anklagemyndigheden påstod domfældelse i overensstemmelse med tiltalen samt skærpelse, og tiltalte påstod frifindelse. Landsretten tilsidesatte tiltaltes egen forklaring, og det lagdes til grund, at tiltalte i hvert fald har kunne se konturer af personerne gennem ruden på hoveddøren, da han affyrede skud. Landsretten tiltrådte, at der ikke var tilstrækkeligt grundlag for at fastslå, at tiltalte havde til hensigt at dræbe sin ekskæreste. Dog måtte tiltalte have anset det for overvejende sandsynligt, at én

eller flere personer bag hoveddøren ville blive ramt på en sådan måde, at de ville dø, hvilket er sandsynlighedsforsæt. Desuden havde tiltalt indset muligheden for, at alle tre personer bag døren ville blive ramt og dø og accepterede denne mulighed, hvilket er dolus eventualis. Dermed havde tiltalte forsæt til at dræbe tre af personerne bag døren. Landsretten fandt derfor tiltalte skyldig i overtrædelse af straffelovens § 237, jævnfør § 21.

I denne dom har landsretten selv beskrevet og karakteriseret formerne for forsæt, der anvendes. Det ses i flere domme i dette speciale, at retten dømmer med forsæt i form af dolus eventualis, men ikke direkte nævner ordene "dolus eventualis". Dette ses eksempelvis i UfR 2014.948 H (hjemmerøveridommen) i landsretten og i UfR 1987.564 V (røgbombedommen) i landsretten. Retten dømmer i disse to domme med forsæt i form af dolus eventualis, men bruger kun selve beskrivelsen af dolus eventualis og undlader dermed at skrive navnet på forsætsformen, nemlig "dolus eventualis". Såfremt retten valgte at skrive både beskrivelsen af forsætsformen, men også selve navnet, ville dette muligvis fjerne en eventuel tvivl omkring, hvilken form for forsæt, der er dømt efter. I nogle situationer er det tydeligt, hvilken forsætsform der beskrives og anvendes, men i visse situationer fremgår det ikke klart, hvilken forsætsform og variant af den pågældende forsætsform, der anvendes. I disse situationer kunne det gavne, at retten selv har beskrevet tydeligt, hvilken form for forsæt, der er tale om, for at fjerne den eventuelle tvivl, som kunne opstå.

Landsretten udtalte i deres dom, at der både var tale om sandsynlighedsforsæt og dolus eventualis i varianten positiv indvilligelse. Dette betyder, at retten har fundet, at der var det fornødne forsæt til at dømme tiltalte. I praksis er det således mindre vigtigt at diskutere de to forsætsformer, da de begge kan føre til domfældelse, men teoretisk kan det dog være interessant. Der kan sagtens være tale om forskellige forsætsformer på forskellige handlinger og desuden også på samme handling, hvor der er to forskellige følger. Dette ses eksempelvis i UfR 2014.228 Ø (flaskedommen), hvor én handling har to separate følger på to forskellige mennesker. Derved havde tiltalte i denne situation forskelligt forsæt til disse forskellige følger. I den nærværende dom er der på samme måde tale om forskellige følger, selvom disse dog er tæt knyttet og derfor sværere at adskille. Den ene følge er, at én eller flere ville blive ramt og dø, og den anden følge er, at alle tre ville blive ramt og dø. Der er således tale om samme følge, men forskellen er blot, hvor mange personer, der vil blive ramt og dø. Derfor er det teknisk set den samme type følge, men det er omfanget af følgen, der er forskellig. Dette

er grunden til, at landsretten kan vurdere, at gerningspersonen har haft forskelligt forsæt med hensyn til de forskellige følger. Retten har altså fundet, at gerningspersonen har anset det for overvejende sandsynligt, at én eller flere af personerne ville blive ramt og dø. Ved sandsynlighedsforsættet skal gerningspersonen anse effektivitetsgraden for at være mellem 51-99 %. Dermed kan det i denne situation siges, at gerningspersonen ud fra sine handlinger må have indset, at det var overvejende sandsynligt, at mindst én af personerne ville blive ramt og dø. Omvendt havde gerningspersonen forsæt i form af dolus eventualis i forhold til, at det i hvert fald var en mulighed, at alle tre personer ville blive ramt og dø. Her er der altså tale om den lavere effektivitetsgrad, der er ved dolus eventualis, nemlig under 51 %. Netop gerningspersonens antagelse af effektivitetsgraden er den store forskel mellem sandsynlighedsforsæt og dolus eventualis.⁸³

5.5.3 Drabsforsøgsdommen

I TfK 2017.261 Ø (herefter benævnt “drabsforsøgsdommen”) var tiltalte blandt andet tiltalt for forsøg på manddrab efter straffelovens § 237, jævnfør § 21. Tiltalte havde blandt andet taget halsgreb på forurettede. Tiltalte nægtede sig skyldig med hensyn til drabsforsøg.

Byretten fandt det bevist, at forurettede havde været i manifest livsfare, hvilket dog ikke i sig selv godtgør, at der er tale om drabsforsøg, men blot indikerer, at der har været tale om et livstruende indgreb, der har strakt sig over en vis tid og ville have medført døden, hvis det blev fastholdt. Desuden fandtes det bevist, at tiltalte i forbindelse med halsgrebet havde sagt til forurettede, at han ville slå hende ihjel. Tiltalte var desuden tidligere dømt for at tage kvælertag på forurettede, hvor hun blev bragt i manifest livsfare og mistede bevidstheden, hvorfor tiltalte har været fuldt bevidst om, at hun kunne dø. Byretten fandt derfor tiltalte skyldig i forsøg på manddrab efter straffelovens § 237, jævnfør § 21.

Sagen blev anket til landsretten, hvor tiltalte blandt andet påstod frifindelse i forhold til drabsforsøget. Anklagemyndigheden påstod skærpelse. I den retsmedicinske personundersøgelse af forurettede blev der fundet friske underhudsblødninger og hudrødme på halsen, hvilket kan være følger efter halsgreb. Der blev ligeledes fundet punktformede blødninger i forurettedes øjne og ansigtshud, hvilket indikerer, at forurettede har været i

⁸³ Hansen, 2002, side 394

manifest livsfare under halsgrebet. Tiltalte forklarede selv, at han havde taget halsgreb med én hånd, og at forurettede både snakkede og trak vejret under halsgrebet.

Landsretten fandt, ligesom byretten, at tiltalte havde taget halsgreb på forurettede, og sagt at han ville slå hende ihjel, mens han tog halsgrebet. Det blev ud fra skaderne fastslået, at forurettede havde været i manifest livsfare og ville have været død, hvis halsgrebet var blevet fastholdt. Dermed fandt landsretten det godtgjort, at tiltalte indså, at det var muligt, at forurettede kunne dø af halsgrebet, og tiltalte havde også forholdt sig accepterende til denne mulighed. Tiltalte fandtes derfor skyldig i forsøg på manddrab efter straffelovens § 237, jævnfør § 21.

I denne dom ses det, at der bliver dømt efter dolus eventualis i varianten positiv indvilligelse. Dette ses ved, at den tiltalte både har indset muligheden for, at følgen vil indtræde, og desuden også har forholdt sig accepterende til denne mulighed. At der i denne dom fastslås, at tiltalte har forholdt sig accepterende til muligheden, kan skyldes, at tiltalte tidligere havde taget kvælergreb på forurettede, hvor forurettede besvimele. Tiltalte havde gjort sig en tidligere erfaring med at tage halsgreb, hvorfor han også må have været bevidst om de eventuelle følger af et sådant halsgreb. Halsgrebet var i denne situation også længerevarende, hvilket ses på de opståede skader, hvorfor tiltalte har skullet fastholde halsgrebet i lang tid og således har haft tid til at tænke over sine handling og eventuelle konsekvenser. Han har endda haft tid til at sige, at han ville slå hende ihjel under halsgrebet, hvorfor man må gå ud fra, at han både har indset muligheden for følgens indtræden og accepteret denne. Når tiltalte tilstod, at han havde taget halsgrebet, sammenholdt med at han også tidligere havde taget et kvælergreb på forurettede, indikerer dette da også, at tiltalte må have vidst, hvad han gjorde og hvilken følge dette kunne have.

I dommene TfK 2017.25 V (skuddommen) og TfK 2017.261 Ø (drabsforsøgsdommen) anvendes dolus eventualis på forsøgssituationer. Dette bekræfter dermed, hvad Højesteret fastslog i UfR 1992.455 H (bankrøveridommen), nemlig at det ikke strider mod gældende ret at anvende forsætsformen dolus eventualis i situationer med forsøg. Ligesom bankrøveridommen angik disse to domme forsøg på manddrab, hvilket dermed også slår fast, at dolus eventualis i tilfælde med forsøg også kan anvendes på selv grove lovovertrædelser, som eksempelvis manddrab.

5.6 Positiv indvilligelse overfor hypotetiske forsæt

I de fem nyere domme i dette speciale (hjemmerøveridommen, flaskedommen, stokkedommen, skuddommen og drabsforsøgsdommen) er der alle diskuteret dolus eventualis i varianten positiv indvilligelse. I fire ud af fem domme blev tiltalte i sidste instans dømt med forsæt i form af dolus eventualis i varianten positiv indvilligelse. Én dom frifandt i forhold til den ene forurettede, fordi kravene til positiv indvilligelse ikke var opfyldt. Disse domme stemmer dermed overens med, at Clara Juul Holm i hendes artikel fra 2016 skrev, at dolus eventualis i alle nyere domme anvendes i varianten positiv indvilligelse.⁸⁴ At der kun anvendes varianten positiv indvilligelse er et udtryk for, at domstolene har valgt at forlade det hypotetiske forsæt og dermed tilslutte sig den positiv indvilligelse.

I dommen UfR 1998.277 H vurderede Højesteret, at en retsbelæring om dolus eventualis ikke var urigtig, men derimod var en grundig gennemgang af dolus eventualis. Retsbelæringen indeholdt blandt andet en del om de to varianter af dolus eventualis, og til dette blev der blandt andet sagt, at: "... der kan rettes alvorlige indvendinger mod formen hypotetisk forsæt..." og "... jeg [vil] se bort fra den variant af dolus eventualis, der kaldes hypotetiske forsæt.". Når Højesteret mente, at denne retsbelæring var en rigtig og grundig gennemgang af dolus eventualis, betyder dette, at Højesteret her var enige i, at der bør ses bort fra varianten hypotetisk forsæt. Højesteret anerkendte i hvert fald de bevismæssige problemer, der findes ved det hypotetiske forsæt.⁸⁵ I UfR 2014.228 Ø (flaskedommen) mente landsretten, at der ikke var forsæt i form af dolus eventualis i varianten positiv indvilligelse, hvorfor tiltalte ikke havde det fornødne forsæt til at blive dømt i forhold til forurettede 2. Landsretten fandt ikke, at de to krav til den positive indvilligelse var opfyldt, altså kravene om, at gerningspersonen skal have indset og accepteret muligheden. Da disse krav ikke var opfyldt, var der ikke forsæt. Landsretten går dermed ikke ind i en diskussion om, hvorvidt der så kunne være tale om det hypotetiske forsæt i stedet, hvilket ikke har kravet om accept af muligheden. At landsretten undlader at diskutere det hypotetiske forsæt understreger, at domstolene har forladt denne variant, hvilket jo netop også sås i UfR 1998.277 H.

I teorien kan de to varianter af dolus eventualis klart adskilles, men i praksis kan der dog være store vanskeligheder med at afgrænse de to. Dette ses igen i UfR 1998.277 H, hvor

⁸⁴ Holm, 2016, afsnit 1

⁸⁵ Holm, 2016, afsnit 2.9

retsformandens retsbelæring indeholdt følgende eksempel i forsøg på at forklare den positive indvilligelse: “at han ikke ville have undladt at yde denne bistand, selv om han havde vidst, at der var tale om et drabsforsøg.”. Denne sætning er et tydeligt eksempel på det hypotetiske forsæt, hvorfor det er bemærkelsesværdigt, at retsformanden inddrager dette eksempel, når han forsøgte at definere den positive indvilligelse og endda tidligere afviste det hypotetiske forsæt.⁸⁶

At domstolene har tilsluttet sig den positive indvilligelse kan umiddelbart virke positivt, da der som nævnt tidligere er et større indbygget krav til denne variant, nemlig accepten. Dermed er bevistemaet forsøgt flyttet fra noget hypotetisk til noget mere reelt. Ved det hypotetiske forsæt skal dommeren opstille en hypotese, hvori der er skabes en accept fra gerningspersonen. Denne hypotese skabes ud fra, hvad gerningspersonen ville have gjort, hvis han havde haft en anden viden, hvilket kan være problematisk med hensyn til retssikkerheden. Ved den positive indvilligelse skal gerningspersonen selv gjort sig tanker om muligheden og derefter accepteret denne, hvor gerningspersonen ved det hypotetiske forsæt omvendt ikke nødvendigvis skal have gjort sig disse tanker og accepteret disse. Dermed undgås det ved den positive indvilligelse, at domstolene skal vurdere, hvad gerningspersonen ville have gjort, hvis han havde haft en anden viden.⁸⁷ Dog kan bevistemaet ved den positive indvilligelse også være problematisk, da gerningspersonens accept ikke er et objektivt element og derfor ikke nødvendigvis kan bevises. Selvom der ved den positive indvilligelse er et yderligere krav og element i vurderingen, er vurderingen stadig ikke helt fri fra de bevismæssige problemer.

⁸⁶ Holm, 2016, afsnit 2.9

⁸⁷ Langsted, 1988, side 133

6. Dolus eventualis i bredere perspektiv

6.1 Er problematikkerne i teorien også relevante i praksis?

I lovforslaget til straffeloven fra 1924 blev det hypotetiske forsæt beskrevet. Denne variant af dolus eventualis er blevet forladt i retspraksis, idet den positive indvilligelse nu bliver anvendt i stedet for. De problematikker, der vedrører den hypotetiske variant, har været med til, at den ikke er anvendelig i hverken teori eller praksis længere. Dette kan delvist skyldes, at samfundet har udviklet sig, og at denne variant af dolus eventualis derfor ikke længere er relevant i den danske strafferet. Problematikkerne ved den hypotetiske variant har man forsøgt at afhjælpe ved at skabe den positive indvilligelse, som man nu har tiltrådt helt i praksis. Dog ses der i teorien også en række problemer ved den positive indvilligelse, da denne variant ikke er helt fri for det hypotetiske aspekt, som dolus eventualis generelt bærer præg af. I de ovenstående afsnit er disse problemstillinger beskrevet, som blandt andet omhandler bevisproblemer, forsøgshandlinger og grænsen til bevidst uagtsomhed. Disse problemstillinger gælder både for den positive indvilligelse samt for den hypotetiske variant.

På trods af disse problemstillinger, anvendes dolus eventualis i praksis. Det er interessant, at domstolene anvender forsætsformen, mens teoretikerne er skeptiske overfor den.⁸⁸ Gorm Toftegaard Nielsen tydeliggør blandt andet problemstillingerne vedrørende beviser samt adskillelsen mellem dolus eventualis og den bevidste uagtsomhed ved at udtale: “Er der tale om en bevisbedømmelse, når der sondres mellem bevidst uagtsomhed og dolus eventualis, eller er det blot et frit skøn?... Uanset hvilken variant der vælges, er det svært at fastholde, at prøvelsen vedrører, hvad den tiltalte tænkte.”⁸⁹ Han spørger således, hvordan domstolene skal bedømme en sag, hvori der muligvis skal dømmes med forsæt i form af dolus eventualis; er der tale om en reel bevisbedømmelse, eller er der tale om et frit dommerskøn? Her må der svares, at dommene beror på domstolenes skøn over, hvorvidt gerningspersonen har handlet på en bebrejdesværdig måde.⁹⁰ Dermed bliver det reelt en normativ vurdering, som domstolene anvender. En normativ vurdering ses normalt ved uagtsomhedsbedømmelser, hvor domstolene skal vurdere, om gerningspersonen har handlet eller undladt at handle på en sådan måde, at det kan bebrejdes ham. At dolus eventualis, som jo er en forsætsform, reelt

⁸⁸ Hansen, 2002, side 393

⁸⁹ Hansen, 2002, side 393

⁹⁰ Hansen, 2002, side 393

vurderes på næsten samme måde som uagtsomhed, kan muligvis skyldes, at dolus eventualis netop ligger meget tæt på bevidst uagtsomhed. Derudover kan den normative vurdering ved dolus eventualis muligvis forklares ud fra, at der er en række bevisproblemer ved forsætsformen, hvorfor der ikke med sikkerhed kan føres bevis på samme måde, som ved de andre forsætsformer. Dermed kan den normative vurdering være løsningen på dette problem, da domstolene i så fald blot skal vurdere, om gerningspersonens adfærd var bebrejdellesværdig, og om der var en anden ønskværdig adfærd i stedet. Dolus eventualis bliver hermed en form for bindeled mellem de øvrige forsætsformer og uagtsomhed, og selvom det reelt er en forsætsform, ligner dolus eventualis på mange måder uagtsomhed.

Bedømmelsen for dolus eventualis kommer derfor i høj grad til at handle mere om, at domstolene skal dømme ud fra betragtninger om, hvorvidt der er sket en bebrejdellesværdig adfærd, fremfor en konkret forsætsvurdering. Dette ændrer også på, om der kan være et retssikkerhedsmæssigt problem ved at anvende dolus eventualis. Det retssikkerhedsmæssige problem opstår ved den normative vurdering kun, hvis domstolene ikke dømmer ud fra de samme betragtninger om bebrejdellesværdig adfærd.⁹¹ Denne mulighed for, at domstolene dømmer forskelligt, er dog ikke et problem, der specifikt relaterer sig til dolus eventualis, da dette i princippet kan ske ved alle typer forsæt. Derfor er den retssikkerhedsmæssige diskussion ikke længere særligt relevant ved dolus eventualis. Det praktiske problem om at bevise dolus eventualis kan reelt aldrig løses, og derfor dømmer domstolene i praksis således, at den samlede bevisbedømmelse giver mening, omend de oprindelige problematikker vedrørende dolus eventualis fortsat eksisterer i teorien.

Når dolus eventualis anvendes i praksis, men dog stadig er præget af tvivl og skepsis i teorien, kan det overvejes, om der ved denne usikkerhed opstår tilfælde, hvor der ikke kan bevises forsæt, men dog stadig burde straffes. Hvis en bestemmelse kræver forsæt, og der i den specifikke situation ikke kan bevises dette forsæt, kan og skal der naturligvis ikke straffes. Der er dog visse situationer, hvor der alligevel er et behov for at straffe uden forsæt, hvilket er her uagtsomhedsbestemmelserne kommer ind. Dette ses eksempelvis i straffelovens § 241 om uagtsomt manddrab. Hovedbestemmelsen om manddrab er i straffelovens § 237, hvor der er krav om forsæt. Dog anses manddrab for at være så alvorlig en forbrydelse, at der desuden også kan være et behov for at straffe denne handling, selvom

⁹¹ Lindencrone og Werlauff, 2014, side 283-284

gerningspersonen ikke har haft forsæt og dermed alene har handlet uagtsomt. Der er således uagtsomhedsbestemmelser, der griber de situationer, hvor gerningspersonen ikke har haft forsæt, men handlingen alligevel bør straffes. Dermed er de situationer, hvor der skal kunne pålægges straf, dækket, enten i form af en bestemmelse med krav om forsæt eller en bestemmelse med krav om uagtsomhed.

6.2 Er der reelt et behov for dolus eventualis?

På trods af de nævnte problematikker vedrørende dolus eventualis, ses forsætsformen anvendt i praksis og endda i større grad i dag end tidligere. At forsætsformen alligevel anvendes på trods af problematikkerne i teorien, kan enten skyldes, at problemerne er en realitet, men domstolene anvender dolus eventualis alligevel, da den er et nødvendigt supplement til forsætsbegrebet. Eller også er problemerne ikke helt så markante i praksis, som de bliver fremstillet i teorien. I dette speciale er der belyst en række af disse problemstillinger i teorien, men oftest ses det, at dolus eventualis ikke længere volder de store problemer i praksis, som det tidligere har gjort. Der har i praksis uden tvivl været en del usikkerhed og tvivl om forsætsformen, især før en række af de vigtige Højesteretsdomme. Forinden disse domme var det usikkert, om dolus eventualis overhovedet var en del af gældende ret eller ej. Nu er det fastslået, at dolus eventualis er en del af gældende ret, hvilket især blev fastslået med UfR 1979.576 H (kuffertdommen). I dag er der således ikke samme tvivl og usikkerhed i praksis, især ikke efter UfR 1992.455 H (bankrøverdommen), hvori anvendelsen af dolus eventualis også blev fastlagt. Tvivlen på området for dolus eventualis bliver ligeledes formindsket jo flere domme, der kommer om det, således at anvendelsen bliver fastslået ved hjælp af konkrete eksempler i retspraksis. Dermed kan det siges, at problemerne i teorien ikke længere er så markante i praksis.

Selvom problemerne i praksis ikke er ligeså store, som der ellers hentydes til i teorien, er der dog stadig problemstillinger relateret til dolus eventualis. Dermed må det fastslås, at en række af disse problemer er en realitet, omend mindre markante end først antaget, men at domstolene trods disse alligevel har brug for at kunne anvende forsætsformen. I praksis ses det, at der kan være et behov for at kunne straffe med forsæt i form af dolus eventualis, fordi der i den pågældende situation ikke kan statuere forsæt i form af enten sandsynlighedsforsæt eller direkte forsæt. Der kan således være et behov for at straffe, selvom gerningspersonen

ikke anså gerningsmomentets tilstedeværelse eller følgens indtræden for overvejende sandsynlig eller direkte ønskværdig, men hvor han blot anså disse for mulige.⁹²

I danske straffesager er det domstolenes opgave at finde frem til den materielle sandhed, hvilket vil sige, at der skal findes frem til sandheden i den pågældende sag og derefter dømmes i overensstemmelse med denne.⁹³ Hvis domstolene i en sag derfor har fundet frem til den materielle sandhed, eksempelvis at en gerningsperson har haft forsæt, ville det være forkert, hvis domstolene i så fald ikke kunne dømme denne person. Dette kunne eksempelvis tænkes at ske, hvis dolus eventualis ikke var en del af gældende ret, og hvis der således kun var sandsynlighedsforsæt og direkte forsæt. Hvis gerningspersonens forsæt ikke kunne omfattes af hverken direkte forsæt eller sandsynlighedsforsæt, men der dog heller ikke blot var tale uagtsomhed, ville domstolene jo reelt ikke kunne dømme, da der i så fald teknisk set ikke var forsæt. Det er netop i en sådan situation, at dolus eventualis bliver et redskab til at opnå det mest rigtige resultat, hvor der kan dømmes i overensstemmelse med den materielle sandhed.⁹⁴

6.3 Risikoaccept

Forfatteren Hans Jørgen Lassen præsenterer begrebet risikoaccept, som ifølge ham er en forsætsform, der er et supplement til det allerede eksisterende dolus eventualis. Ved denne forsætsform accepteres risikoen for, at et gerningsmoment er til stede, eller at en følge vil indtræde, fremfor at muligheden indses og accepteres, som det ellers ses ved den positive indvilligelse. Ved risikoaccepten skal der således foreligge en risiko, som accepteres af gerningspersonen. Herved er det ligegyldigt, hvad gerningspersonen handler i tillid til eller ikke handler i tillid til; det vigtige er blot, at gerningspersonen handler ud fra en accept af en risiko. Det er derfor ikke længere vigtigt, hvorvidt gerningspersonen tilstræber et bestemt resultat, så længe han begår handlingen og dermed accepterer risikoen for, at det kriminaliserede gerningsindhold realiseres.⁹⁵ Fordelen ved risikoaccepten er, at der ikke er behov for en masse hypotetiske overvejelser, der ellers præger den positive indvilligelse. Ved

⁹² Hansen, 2002, side 396

⁹³ Gyldendal Den Store Danske,

http://denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Jura/Retspleje_og_domstole/den_materielle_sandheds_princip, senest tilgået den 12/04-2019

⁹⁴ Langsted, 1988, side 139

⁹⁵ Lassen afsnit "En alternativ udlægning"

risikoaccepten dømmes der ud fra en betragtning om, at gerningspersonen har haft en viden om, at det kriminaliserede gerningsindhold muligvis blev realiseret, men personen har valgt at "tage chancen" og handle alligevel.⁹⁶

I UfR 2003.1448 Ø (stokkedommen) blev tiltalte dømt med forsæt i varianten positiv indvilligelse. Landsrettens begrundelse for, at tiltalte havde det fornødne forsæt i varianten positiv indvilligelse, lød således: "Selv om det må lægges til grund, at T havde til hensigt at ramme A, må han under hensyn til de trange pladsforhold i lokalet og B's placering umiddelbart ved siden af A have indset og accepteret den nærliggende mulighed, at B blev ramt af stokken.". Dette svarer helt til definitionen på den positive indvilligelse. Dog var byrettens begrundelse noget anderledes og svarede til risikoaccepten, da den lød således: "Selvom det må lægges til grund, at slaget var tiltænkt og rettet mod A, findes tiltalte ved at slå ud med stokken mod et sted, hvor B sad, at have accepteret risikoen for, at B blev ramt." Byretten følger dermed umiddelbart denne risikoaccept.⁹⁷

I UfR 2014.228 Ø (flaskedommen) blev tiltalte ikke dømt for volden mod forurettede 2, da landsretten ikke fandt, at han havde haft det fornødne forsæt til at kunne dømmes. Landsretten udtalte følgende: "Efter bevisresultatet findes det betænkeligt at kunne fastslå, at T - udover at have indset den foreliggende mulighed - tillige psykologisk forholdt sig accepterende til muligheden for, at det faktisk skete." Domstolen anvender således den traditionelle positive indvilligelse, hvor der skal indses og accepteres en mulighed. Denne dom kunne muligvis have endt anderledes, hvis risikoaccepten blev anvendt i stedet for den positive indvilligelse. Hermed skulle det vurderes, om tiltalte havde indset og accepteret risikoen ved at kaste flasken. Der kan argumenteres for, at det er almen viden, at det er risikabelt og farligt at kaste en glasflaske, hvorfor tiltalte også må have accepteret denne risiko for at kunne ramme flere folk med denne flaske. Dermed kunne tiltalte muligvis dømmes for volden mod forurettede 2, hvis risikoaccepten blev anvendt i stedet for den positive indvilligelse. Gorm Toftegaard Nielsens argumenter omkring bevidst uagtsomhed ville da også nå sin løsning, hvis der i stedet blev foretaget en vurdering efter risikoaccepten, som det ses her. Hvis der blev foretaget en vurdering efter risikoaccepten fremfor den positive indvilligelse, ville der kunne dømmes for volden mod forurettede 2, og Gorm Toftegaard Nielsens argumenter ville dermed også blive fulgt. Risikoaccepten kan derfor løse

⁹⁶ Lassen, 2014, afsnit "Risikoaccept som forsætsform - en vurdering"

⁹⁷ Lassen, 2014, afsnit "Supplerende eksempler fra praksis"

den problematik, der bliver præsenteret af Gorm Toftegaard Nielsen, og som netop kan ses illustreret i UfR 2014.228 Ø (flaskedommen), hvor den manglende accept af det negative resultat gjorde, at der ikke kunne statuere forsæt og dermed ikke kunne straffes.

Denne nye forsætsform, risikoaccept, må nok blot anses som et supplement til eller en anden måde at anskue *dolus eventualis*. En helt separat forsætsform er det således ikke, da den ikke er helt fastslået i hverken teori eller praksis, selvom den ses indirekte i en række domme i byretten og landsretten. Det ville kræve en udvidelse af forsætsbegrebet, hvis risikoaccepten skulle være sin egen forsætsform. Dog kan den ifølge Lassen udgøre et mere anvendeligt alternativ til den traditionelle positive indvilligelse.⁹⁸ Umiddelbart kan denne risikoaccept da også virke mere optimal med hensyn til at nå frem til det rigtige resultat, især når der ses på Gorm Toftegaard Niensens argumentation. Dog må praksis afgøre, om risikoaccepten helt skal tilsluttes og anvendes; hvad enten det i så fald er i sammenspil med den positive indvilligelse eller i stedet for denne.

6.4 Dolus eventualis i dag og fremover

At begrebet *dolus eventualis* ikke er nedskrevet i nogen lov, og således kun ses nedskrevet i de to lovforslag til straffeloven fra henholdsvis 1924 og 1928, kan muligvis være en af grundene til, at området for forsætsformen har kunnet udvikle sig og følge med tiden.⁹⁹ Hvis begrebet *dolus eventualis* var blevet nedskrevet i straffeloven med den formulering, der stod i lovforslagene, ville området for *dolus eventualis* muligvis have set anderledes ud i dag. Formuleringen i lovforslagene lød således: “eller vel kun anser Forbrydelsens Indtræden som mulig, men vilde have handlet, som om han havde anset den som sikker”. Som nævnt tidligere er denne formulering definitionen på det hypotetiske forsæt, hvor vi jo i dag ser, at domstolene har forladt dette hypotetiske forsæt til fordel for den positive indvilligelse. Domstolene har nok netop kunnet lade området for *dolus eventualis* udvikle sig i denne retning, da der ikke var nogen nedskreven definition på begrebet. Således må man antage, at det i sidste ende har været positivt for området for *dolus eventualis*, at der ikke har været

⁹⁸ Lassen, 2014, afsnit “Konklusion”

⁹⁹ Forslag til Almindelig borgerlig Straffelov, fremsat den 2. december 1924, Rigsdagstidende, 1924-1925, Tillæg A, bind 1 b, spalte 3145 og Forslag til Borgerlig Straffelov, fremsat den 16. marts 1928, Rigsdagstidende, 1927-1928, Tillæg A, bind II, spalte 5229

denne lovfæstede definition. Dette har netop gjort, at området har kunne udvikle sig mere frit, og at domstolene har kunne udvikle den korrekte praksis på området.

Domstolene skal begrunde deres domme, jævnfør retsplejeloven § 218. I de analyserede domme i dette speciale ses det derfor også, at domstolene begrunder deres domme. Dog kunne det være mere hensigtsmæssigt, at domstolene kom med flere uddybende begrundelser i relation til forsætsvurderingen. Dette kunne afhjælpe en række af de problemer, der er ved et område som *dolus eventualis*. Netop *dolus eventualis* har været præget af tvivl; først om begrebet overhovedet var en del af gældende ret, og derefter hvordan det skulle anvendes. Hvis domstolene begrundede i flere detaljer, hvorfor der i den pågældende situation enten var eller ikke var tale om *dolus eventualis*, kunne området muligvis have været mindre præget af tvivl. Dette kan eksempelvis ses i UfR 1979.576 H (kuffertdommen), hvor Højesteret blot udtalte: ”at det fornødne forsæt forelå i form af *dolus eventualis*, ikke var i strid med gældende ret.”. Højesteret fastslår således, at landsrettens anvendelse af *dolus eventualis* i den pågældende sag ikke var i strid med gældende ret, men retten fastslår dermed i realiteten ikke, hvad der i så fald *er* gældende ret. Her kunne det have været gavnligt, at domstolen havde udtalt sig om, hvorvidt deres vurdering om, at *dolus eventualis* ikke var i strid med gældende ret, gjaldt generelt eller blot i den foreliggende sag. I så fald havde retsområdet været mere klart efterfølgende.

I dette speciale er der fremhævet og analyseret en række domme, hvori der enten er dømt med forsæt i form af *dolus eventualis* eller i hvert fald diskuteret denne forsætsform. *Dolus eventualis* ses også i en række nyere domme, hvorfor der kan konkluderes, at *dolus eventualis* stadig bliver anvendt af domstolene, og at anvendelsen sker oftere og oftere. Forsætsformen bliver dog stadig ikke anvendt i et bredt omfang, da det er specielt at have forsæt i form af *dolus eventualis*. Forsæt i denne form er i hvert fald mere sjælden end direkte forsæt og sandsynlighedsforsæt. At *dolus eventualis* er mere sjælden end disse to forsætsformer, skyldes med al sandsynlighed ikke, at forsætsformen er mere vanskelig at anvende for domstolene, men skyldes i sidste ende nok bare, at et forsæt i denne variant er sjældent forekommende i samfundet. Til trods for at forsætsformen ikke bliver anvendt meget, når der ses på hele området for dansk strafferet, ses der dog en udvikling på selve området for *dolus eventualis*. I 1980'erne og 1990'erne blev der afsagt omkring seks domme om *dolus*

eventualis, hvorimod der alene i 2002 og 2003 blev afsagt fire domme om dolus eventualis.¹⁰⁰ Dermed ses det altså, at der hurtigt er kommet fart på området, og at dolus eventualis bliver anvendt af domstolene den dag i dag. Hvis denne tendens fortsætter, vil området for dolus eventualis blive mindre sjældent og mindre omstridt. Det kan derved tænkes, at kritikken af dolus eventualis vil blive nedtonet, da der efterhånden vil være så meget praksis på området, at der ikke længere er det samme belæg for en række af de betænkeligheder, der ellers har præget teorien.

¹⁰⁰ Hansen, 2005, side 140

7. Konklusion

Dolus eventualis er en forsætsform, hvor en gerningsperson skal have anset det for muligt, at et gerningsmoment var til stede, eller at en følge ville indtræde. Ved denne forsætsform skal antagelsen af effektivitetsgraden således være under 51 %. Dolus eventualis foreligger i to forskellige varianter, nemlig det hypotetiske forsæt og den positive indvilligelse. Det hypotetiske forsæt er, hvor en gerningsperson ville have handlet på samme måde, hvis han havde vidst, at et gerningsmoment var til stede, eller at en følge ville indtræde. Den positive indvilligelse er, hvor en gerningsperson har indset muligheden for, at et gerningsmoment var til stede, eller at en følge ville indtræde og derefter også har accepteret denne mulighed.

I historisk perspektiv har dolus eventualis gennemgået en udvikling i både teori og praksis. Allerede i UfR 1918.964 H (ske hvad der vil-dommen) blev det fastslået, hvordan forsætsformen kunne anvendes i praksis. Dette var endda et meget tydeligt eksempel på dolus eventualis, da tiltalte både tilstod og sagde "ske hvad der vil", hvilket også gør, at dommen har haft stor betydning igennem tiden. Selvom begrebet hermed blev fastslået i 1918, var der senere tvivl om, hvorvidt dolus eventualis faktisk var en del af gældende ret, hvilket ses i UfR 1979.576 H (kuffertdommen). I denne dom fastslog Højesteret, at anvendelsen af dolus eventualis i den pågældende situation ikke var i strid med gældende ret. Dog gav Højesteret ikke svar på, hvilken variant af forsætsformen, der blev anerkendt, og i hvilken udstrækning denne kunne bruges. UfR 1979.576 H (kuffertdommen) fastslog således, at dolus eventualis var en del af gældende ret, men selv efter denne dom herskede der tvivl på området, hvilket ses i de to domme UfR 1987.564 V (røgbombedommen) og UfR 1987.569 V (faderskabsdommen). Dog kom der med UfR 1992.455 H (bankrøveridommen) mere klarhed på området for dolus eventualis, da Højesteret i denne afgørelse fastslog, at dolus eventualis er en del af gældende ret, men at der bør udvises varsomhed ved anvendelsen.

Begge varianter af dolus eventualis har et hypotetisk element, hvilket blandt andet giver en række bevisproblemer. Især det hypotetiske forsæt har bevisproblemer, da det bygger på, hvordan en gerningsperson ville have handlet, hvis han havde vidst noget andet, end han reelt vidste. Ved det hypotetiske forsæts mangler kommer den positive indvilligelse i spil, hvilket umiddelbart kan virke positivt, da denne variant har et ekstra element, der kan give mere sikkerhed. Ved denne variant skal gerningspersonen både have indset muligheden, men tillige

også have accepteret denne. Dette betyder, at bevistemaet er forsøgt flyttet fra noget hypotetisk til noget mere reelt forekommende. Dog er der også bevisproblemer ved denne variant, især når det eneste direkte bevis for dolus eventualis, en tilståelse, er sjældent forekommende ved denne forsætsform. Dog kan forsættet godt bevises ved dolus eventualis, da der ikke er behov for en tilståelse eller en sætning, som "ske hvad der vil"; de andre omstændigheder og beviser kan være nok til at bevise, at gerningspersonen har haft forsæt i form af dolus eventualis. Der sker således en samlet bevisbedømmelse, hvor både det objektive og det subjektive bevises.

Dolus eventualis og bevidst uagtsomhed er meget tæt på hinanden, dog dækker de to forskellige situationer. Ved både dolus eventualis og bevidst uagtsomhed har en gerningsperson indset muligheden, men forskellen er, at han ved positiv indvilligelse accepterer denne mulighed, og at han ved bevidst uagtsomhed handler i tillid til, at det ikke sker. Gorm Toftegaard Nielsen stiller spørgsmålstegn ved, om det kan være rigtigt, at en gerningsperson kan blive frifundet, hvis han har indset muligheden, men blot handler i tillid til, at det ikke sker. Dette vil i stedet for dolus eventualis være bevidst uagtsomhed. Dette illustreres i UfR 2014.228 Ø (flaskedommen), hvor der netop er tale om en sådan situation, hvor en tiltalte ikke straffes i forhold til forurettede 2, da han ikke har accepteret muligheden. Hvis en gerningsperson har indset muligheden, men ikke accepterer denne, kan der således ikke straffes, da dette ikke er nok til at statuere forsæt. Dette betyder derfor, at der ikke er nogen mulighed for at straffe de gerningspersoner, der udviser en bebrejdesværdig adfærd og har indset muligheden, bare fordi de handler i tillid til, at denne ikke bliver realiseret. I praksis må det dog antages, at der kan pålægges straf i de situationer, hvor det er nødvendigt, da der enten er en bestemmelse med krav om forsæt eller en bestemmelse med krav om uagtsomhed i relation til lovovertrædelsen. Hvis der ikke er en uagtsomhedsbestemmelse, er den pågældende lovovertrædelse ikke alvorlig nok til, at det er nødvendigt at straffe for at have handlet uagtsomt.

Forskellen mellem dolus eventualis og sandsynlighedsforsæt er antagelsen om effektivitetsgraden. Effektiviteten ved sandsynlighedsforsæt antages at være mellem 51-99 %, og effektiviteten ved dolus eventualis antages at være under 51 %. Der er således en glidende overgang mellem de to forsætsformer. Dog skal dette ikke betyde, at dolus eventualis ikke har sin berettigelse som en selvstændig forsætsform, da denne netop giver

muligheden for at straffe i situationer, hvor der ikke kan statueres hverken direkte forsæt eller sandsynlighedsforsæt. Selvom der skal kunne skelnes mellem dolus eventualis og sandsynlighedsforsættet, både i teori og praksis, er denne sondring dog reelt af mindre betydning, da begge forsætsformer er nok til at kunne pålægge straf, hvis der kræves forsæt. Det er således mere vigtigt at kunne skelne mellem dolus eventualis og uagtsomhed, da dette er forskellen mellem straf og ikke straf.

I teorien har det været diskuteret, om dolus eventualis er tilstrækkeligt ved forsøgshandlinger, da der i så fald både vil være et hypotetisk element vedrørende det objektive og det subjektive. Dog ses det både i UfR 1992.455 H (bankrøveridommen), TfK 2017.25 V (skuddommen) og TfK 2017.261 Ø (drabsforsøgsdommen), at der kan straffes for forsøg, endda forsøg på manddrab, med forsæt i form af dolus eventualis.

I alle nyere domme anvendes dolus eventualis i varianten positiv indvilligelse. I UfR 1998.277 H var Højesteret enige i retsformandens retsbelæring, hvori han sagde, at man skulle se bort fra varianten hypotetisk forsæt. Dette viser dermed, at Højesteret har fastlagt, at der i dag skal anvendes den positive indvilligelse. Retspraksis er derfor gået væk fra den variant, der var beskrevet i lovforslagene til straffeloven fra 1924 og 1928. Dette bekræftes også i UfR 2014.228 Ø (flaskedommen). Det kan umiddelbart virke positivt, at retspraksis er gået over til varianten positiv indvilligelse, men denne variant har dog stadig en række af de bevisproblemer, der er blevet gennemgået tidligere i dette speciale.

Domstolene anvender en normativ vurdering, når de skal afgøre sager om dolus eventualis. Dette betyder, at der foretages et skøn over, hvorvidt gerningspersonen har handlet på en bebrejdellesværdig måde. Vurderingen af, om der foreligger forsæt i form af dolus eventualis, kommer derfor til at ligne vurderingen af, om der foreligger uagtsomhed. Med denne normative vurdering er der løst en række af de problemer, der ifølge teorien er ved dolus eventualis. Denne måde at vurdere dolus eventualis på, kan også være årsagen til, at der er forskellige syn på dolus eventualis og dets problemer i teori og praksis. Der har igennem tiden været en masse usikkerhed og tvivl omkring dolus eventualis, men denne tvivl er slet ikke ligeså markant i dag. Dette skyldes blandt andet, at der har været flere Højesteretsdomme, som har fastslået forsætsformens plads i gældende ret. Begrebet er derfor mere anvendeligt, end det var tidligere, men der ses stadig visse problematikker i praksis.

Disse problematikker nedtones dog, da behovet for dolus eventualis vejer tungere end de udfordringer, der er forbundet med forsætsformen. Dolus eventualis er i dag en nødvendig del af forsætsbegrebet, da der er situationer, hvor der er behov for at straffe, selvom der ikke er direkte forsæt eller sandsynlighedsforsæt. Ved hjælp af dolus eventualis kan domstolene altså komme frem til det rigtige resultat og dermed dømme i overensstemmelse med den materielle sandhed. Såfremt der opstår et behov for en yderligere optimering af dolus eventualis, kunne risikoaccepten være en løsning på dette, idet denne udgør et supplement til den positive indvilligelse og muligvis kan komme til at spille en større rolle på retsområdet.

Da begrebet dolus eventualis ikke er lovfæstet, har begrebet kunne udvikle sig, og domstolene har kunne forme begrebet til at passe på nutidens samfund. Dette betyder også, at begrebet i fremtiden vil kunne tilpasses og udvikles, således at det bliver mere optimalt for den danske strafferet. Dolus eventualis ses i en række domme i dette speciale, især i flere nyere domme. Dermed ses det, at forsætsformen stadig bliver anvendt af domstolene i dag, og at anvendelsen ikke er så sjælden, som den var før. Dolus eventualis bliver således brugt oftere og oftere, omend det ikke bruges lige så ofte som sandsynlighedsforsæt og direkte forsæt. Dette skyldes med al sandsynlighed bare, at et forsæt som dette er sjældent forekommende i samfundet. Hvis denne tendens med øget anvendelse fortsætter i fremtiden, vil området for dolus eventualis muligvis blive mindre omstridt. Med øget praksis på området for dolus eventualis, vil kritikken i teorien nok ikke længere være så markant som før, da der ikke længere er samme usikkerheder og betænkeligheder, som ofte er et resultat af manglende praksis på et retsområde. Dermed må tiden vise, om området for dolus eventualis kommer til at gennemgå den samme markante udvikling i fremtiden, som den har gennemgået i løbet af de sidste 100 år.

8. Litteraturliste

8.1 Lovgivning, lovforslag mm.

Forslag til Almindelig borgerlig Straffelov, fremsat den 2. december 1924, Rigsdagstidende, 1924-1925, Tillæg A, bind 1 b, spalte 3145

Forslag til Borgerlig Straffelov, fremsat den 16. marts 1928, Rigsdagstidende, 1927-1928, Tillæg A, bind II, spalte 5229

Lovbekendtgørelse 2018-09-20 nr. 1156 Straffeloven

Lovbekendtgørelse 2018-11-14 nr. 1284 Retsplejeloven

8.2 Domme

8.2.1 Ugeskrift for Retsvæsen

UfR 1918.946 H (ske hvad der vil-dommen)

UfR 1979.576 H (kuffertdommen)

UfR 1987.564 V (røgbombedommen)

UfR 1987.569 V (faderskabsdommen)

UfR 1992.455 H (bankrøveridommen)

UfR 1998.277 H

UfR 2003.1448 (stokkedommen)

UfR 2014.228 Ø (flaskedommen)

UfR 2014.948 H (hjemmerøveridommen)

8.2.2 Tidsskrift for Kriminalret

TfK 2017.25 V (skuddommen)

TfK 2017.261 Ø (drabsforsøgsdommen)

8.3 Litteratur

8.3.1 Bøger

Blume, Peter, “Retssystemet og juridisk metode”, 1. udgave, 2011, Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Evald, Jens, “At tænke juridisk”, 4. udgave, 2011, Nyt Juridisk Forlag

Evald, Jens og Schaumburg-Müller, Sten, “Retsfilosofi, retsvidenskab og retskildelære”, 1. udgave, 2004, Jurist- og Økonomforbundets Forlag

von Eyben, Bo, “Juridisk ordbog”, 13. udgave, 2008, Forlaget Thomson

Greve, Vagn m.fl., “Kommenteret straffelov - almindelig del”, 10. udgave, 2013, Jurist- og Økonomforbundets forlag

Greve, Vagn m.fl., “Kommenteret straffelov - speciel del”, 10. udgave, 2012, Jurist- og Økonomforbundets forlag

Hansen, Lone L. og Werlauff, Erik, “Den juridiske metode - en introduktion”, 1. udgave, 2013, Jurist- og Økonomforbundets forlag

Hurwitz, Stephan, “Den danske kriminalret - almindelig del”, 4. reviderede udgave ved Knud Waaben, 1971, G.E.C Gads forlag

Krabbe, Oluf H., “Borgerlig straffelov af 15. april 1930”, 3. udgave, 1941, G.E.C Gads forlag

Langsted, Lars Bo, "Waaben Strafferettens almindelige del", 6. reviderede udgave, 2015, Karnov Group

Lindencrone, Lars og Werlauff, Erik, "Dansk retspleje", 6. udgave, 2014, Karnov Group

Nicolaisen, Nis, "Introduktion til juridisk metode", 1. udgave, 2008, Forlaget SB

Nielsen, Ruth, "Retskilderne", 6. udgave, 1999, Jurist- og Økonomforbundets forlag

Ross, Alf, "Forbrydelse og straf - analytiske og reformatoriske bidrag til kriminalrettens almindelige del", 1. udgave, 1974, Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck

Vestergaard, Jørn, "Straffeloven & straffuldbyrdsloven m.v. - med henvisninger og sagsregister", 16. udgave, 2006, Forlaget Thomson A/S

Vestergaard, Jørn m.fl., "Strafferet - forbrydelser og andre strafbare forhold", 1. udgave, 2009, Gjellerup

Waaben, Knud, "Det kriminelle forsæt", 2. oplag, 1973, Juristforbundets forlag

Zahle, Henrik, "Bevisret. Oversigt", 1. udgave, 1994, Jurist- og Økonomforbundets forlag

8.3.2 Artikler

Garner, Niels, "Højesteret og dolus eventualis. Nogle bemærkninger i anledning af UfR 1979.576 H", 1981, U 1981B.352

Hansen, Michael Bjørn, "Acceptforsæt - en farbar vej", 2005, UfR 2005B.140

Hansen, Michael Bjørn, "Om forsætsbegrebets nedre område", 2002, UfR 2002.391

Holm, Clara Juul, "Positiv indvilligelsesteori - et bevisproblem", 2016, Tfk 2016.1

Langsted, Lars Bo, “Dolus eventualis - en del af gældende dansk ret”, 1988, UfR 1988B.131

Lassen, Hans Jørgen, “Dolus eventualis? Positiv indvilligelse kontra risikoaccept”, 2014, TfK 2014.227

8.3.3 Internetsider

Den Danske Ordbog, <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=indicie>, senest tilgået den 20/03-2019

Gyldendal Den Store Danske,
[http://denstoredanske.dk/Samfund, jura og politik/Jura/Retspleje og domstole/den materielle sandheds princip](http://denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Jura/Retspleje_og_domstole/den_materielle_sandheds_princip), senest tilgået den 12/04-2019

Gyldendal Den Store Danske,
[http://denstoredanske.dk/Samfund, jura og politik/Jura/Romerret/dolus](http://denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Jura/Romerret/dolus), senest tilgået den 12/02-2019

Justitsministeriet,
<http://www.justitsministeriet.dk/ministeriet/justitsvaesenet/anklagemyndigheden>, senest tilgået den 1/4-2019

Sproget.dk, <https://sproget.dk/lookup?SearchableText=eventuel>, senest tilgået den 12/02-2019